

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2014/101

Karar Sayısı : 2017/142

Karar Tarihi: 28.9.2017

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri M. Akif HAMZAÇEBİ, Engin ALTAY ve Muharrem İNCE ile birlikte 119 milletvekili (E.2014/101)

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Marmaris 2. Asliye Ceza Mahkemesi (E.2015/8)

DAVA VE İTİRAZIN KONUSU: 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun;

A. 2.3.2014 tarihli ve 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin,

B. 6529 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilen 7. maddesinin,

C. 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 10. maddesinin,

D. 11. maddesine 6529 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle eklenen ikinci fıkranın,

E. 20. maddesinin,

F. 22. maddesinin birinci fıkrasının,

G. 23. maddesinin (a), (c), (d) ve (e) bentlerinin,

Anayasa'nın 2., 5., 10., 11., 12., 13., 26., 34., 68. ve 90. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine; 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak...", "...Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan..." ve "...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir." ibareleri ile beşinci fıkrasında yer alan "...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak..." ibaresi ile 11. maddesine, 6529 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle eklenen ikinci fıkranın yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

İptali istenen kuralların yer aldığı 2911 sayılı Kanun'un;

1. 6529 sayılı Kanun'la değiştirilen 6. maddesi şöyledir:

“Madde 6- (Değişik: 2/3/2014-6529/5 md.) Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, tüm il ve ilçe sınırları içerisinde aşağıdaki hükümlere uyulmak şartıyla her yerde yapılabilir.

İl ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı, kamu düzenini ve genel asayiş bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde ve 22 nci maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir. İl ve ilçenin büyüklüğü, gelişmişliği ve yerleşim özellikleri dikkate alınarak birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı belirlenebilir.

Belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı yerel gazeteler ile valilik ve kaymakamlık internet sitelerinden ilan edilerek halka duyurulur.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri yer ve güzergâhı hakkında sonradan yapılacak değişiklikler de aynı yöntemle yapılır. Bu değişiklikler duyurudan on beş gün sonra geçerli olur.

Birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının belirlendiği il ve ilçelerde düzenleme kurulu, kamu düzenini ve genel asayiş bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde belirlenen yer ve güzergâhlardan birisini tercih edebilir.”

2. 6529 sayılı Kanun’la değişiklik yapılan 7. maddesi şöyledir:

“Madde 7- Toplantı ve yürüyüşlere ve bu amaçla toplanmalara güneş doğmadan başlanamaz.

(Değişik ikinci fıkra: 2/3/2014-6529/6 md.) Açık yerlerdeki toplantılar ile yürüyüşler güneş batmadan önce dağılacak şekilde, kapalı yerlerdeki toplantılar ise saat 24.00’e kadar yapılabilir.”

3. 4471 sayılı Kanun’la değiştirilen 10. maddesi şöyledir:

“Madde 10- (Değişik: 3/8/2002-4771/5 md.) Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az kırksekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verilir.

Bu bildirimde;

a) Toplantının amacı,

b) Toplantının yapılacağı yer, gün, başlayış ve bitiş saatleri,

c) Düzenleme kurulunun başkan ile üyelerinin açık kimlikleri, meslekleri ikametgahları ve varsa çalışma yerleri,

Belirtilir ve bildirim yönetmelikte gösterilecek belgeler eklenir.

Bu bildirim karşılığında gün ve saati gösteren alındı belgesi verilmesi zorunludur.

Bu bildirim, valilik veya kaymakamlıkça kabul edilmez veya karşılığında alındı belgesi verilmez ise keyfiyet bir tutanakla tespit edilir. Bu halde noter vasıtasıyla ihbar yapılır. İhbar saati bildirim verilme saati sayılır.

Aynı yerde, aynı gün toplantı yapmak üzere ayrı ayrı düzenleme kurullarınca bildirim verilmişse ilk verilen bildirim geçerlidir. Diğerlerine durum hemen yazılı olarak bildirilir.”

4. 11. maddesi şöyledir:

“Madde 11- Toplantı, 6 ncı madde hükümlerine uymak suretiyle bildirimde belirtilen yerde yapılır. Düzenleme kurulu, kendi üyelerinden başkan dahil en az yedi kişiyi toplantının yapıldığı yerde bulundurmakla yükümlüdür. (Değişik üçüncü cümle: 2/3/2014-6529/7 md.) Bu yükümlülüğün yerine getirildiğine dair tutulan tutanak, düzenleme kurulu tarafından hazırlanarak yetkili kolluk amirine teslim edilir.

(Ek fıkra: 2/3/2014-6529/7 md.) Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntüleri kolluk tarafından yapıldığı belli olacak şekilde kaydedilebilir. Elde edilen kayıt ve görüntüler şüphellilerin ve suç delillerinin tespiti dışında başka bir amaçla kullanılamaz.”

5. 20. maddesi şöyledir:

“Madde 20- Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları ile ertelenmesi veya yasaklanması hakkında da bu Kanunun 3 üncü ve 4 üncü bölümlerindeki hükümler uygulanır.

Şehir ve kasaba içindeki genel yollar üzerinde yapılacak yürüyüşlere ait bildirimlerde, 6 ncı madde gereğince ilan olunan yol ve yönler uymak şartıyla, yürüyüşe geçmek için seçilecek toplanma yeri ile izlenecek yol ve dağılma yerinin belirtilmesi zorunludur.”

6. 22. maddesi şöyledir:

“Madde 22- Genel yollar ile parklarda, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve bunların eklentilerinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisine bir kilometre uzaklıktaki alan içinde toplantı yapılamaz ve şehirlerarası karayollarında gösteri yürüyüşleri düzenlenemez.

Genel meydanlardaki toplantılarda, halkın ve ulaşım araçlarının gelip geçmesini sağlamak üzere valilik ve kaymakamlıklarca yapılacak düzenlemelere uyulması zorunludur.”

7. 23. maddesi şöyledir:

"Madde 23- a) 9 ve 10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden veya toplantı veya yürüyüş için belirtilen gün ve saatten önce veya sonra;

b) (Değişik: 30/7/1998 - 4378/1 md.) Ateşli silahlar veya havai fişek, molotof ve benzeri el yapımı olanlar dâhil patlayıcı maddeler veya her türlü kesici, delici aletler veya taş, sopa, demir ve lastik çubuklar, boğma teli veya zincir, demir bilye ve sapan gibi bereleyici ve boğucu araçlar veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler veya her türlü sis, gaz ve benzeri maddeler ile yasadışı örgüt ve topluluklara ait amblem ve işaret taşınarak veya bu işaret ve amblemleri üzerinde bulunduran üniformayı andırır giysiler giyilerek veya kimliklerini gizlemek amacıyla yüzlerini tamamen veya kısmen bez ve sair unsurlarla örterek toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılma ve kanunların suç saydığı nitelik taşıyan afiş, pankart, döviz, resim, levha, araç ve gereçler taşınarak veya bu nitelikte sloganlar söylenerek veya ses cihazları ile yayınlanarak,

c) 7 nci madde hükümleri gözetilmeksizin,

d) 6 ve 10 uncu maddeler gereğince belirtilen yerler dışında,

e) 20 nci maddedeki yöntem ve şartlara ve 22 nci maddedeki yasak ve önlemlere uyulmaksızın,

f) 4 üncü madde ile Kanun kapsamı dışında bırakılan konularda kendi amaç, kural ve sınırları dışına çıkılarak,

g) Kanunların suç saydığı maksatlar için,

h) Bildirimde belirtilen amaç dışına çıkılarak,

i) Toplantı ve yürüyüşün 14, 15, 16, 17 ve 19 uncu maddelere dayanılarak yasaklanması veya ertelenmesi halinde tespit edilen erteleme veya yasaklama süresi sona ermeden,

j) (Değişik: 2/3/2014-6529/9 md.) 12 nci madde gereğince toplantının dağılmasına karar verilmesi hâlinde,

k) 21 inci madde hükmüne aykırı olarak,

l) 3 üncü maddenin 2 nci fıkrası hükmüne uyulmadan,

Yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır."

II. İLK İNCELEME

A. E.2014/101 Sayılı Dava Yönünden

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Serruh KALELİ, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz

AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, Zühtü ARSLAN, M. Emin KUZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN'ın katılımlarıyla 28.5.2014 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. E.2015/8 Sayılı Başvuru Yönünden

2. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Alparslan ALTAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN ve Kadir ÖZKAYA'nın katılımlarıyla 18.2.2015 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle başvurunun yöntemine uygun olup olmadığı ve uygulanacak kural sorunları görüşülmüştür.

3. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "*Anayasaya aykırılığın mahkemelerce ileri sürülmesi*" başlıklı 40. maddesinde Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla yapılacak başvurularda izlenecek yöntem belirtilmiştir. Söz konusu maddenin (1) numaralı fıkrasında, bir davaya bakmakta olan mahkemenin bu davada uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda, bu fıkra da sayılan belgeleri dizi listesine bağlayarak Anayasa Mahkemesine göndereceği belirtilmiş; anılan fıkranın (a) bendinde, "*İptali istenen kuralların Anayasanın hangi maddelerine aykırı olduklarını açıklayan gerekçeli başvuru kararının aslı*" Anayasa Mahkemesine gönderilecek belgeler arasında sayılmak suretiyle başvuru kararının Anayasa'ya aykırılık gerekçelerini içermesi gerektiği vurgulanmıştır. Anılan maddenin (4) numaralı fıkrasında ise açık bir şekilde dayanaktan yoksun veya yöntemine uygun olmayan itiraz başvurularının, Anayasa Mahkemesi tarafından esas incelemeye geçilmeksizin gerekçeleriyle reddedileceği hükmü bağlanmıştır.

4. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde de, itiraz yoluna başvuran Mahkemenin gerekçeli kararında Anayasa'ya aykırılıkları ileri sürülen hükümlerin her birinin Anayasa'nın hangi maddelerine, hangi nedenlerle aykırı olduğunun ayrı ayrı ve gerekçeleriyle birlikte açıkça gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

5. Yine İçtüzüğü'nün 49. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde, Anayasa Mahkemesince yapılan ilk incelemede başvuruda eksikliklerin bulunduğu tespit edilirse itiraz yoluna ilişkin işlerde esas incelemeye geçilmeksizin başvurunun reddine karar verileceği; (2) numaralı fıkrasında ise anılan (b) bendi uyarınca verilen kararın itiraz yoluna başvuran mahkemenin eksiklikleri tamamlayarak yeniden başvurmasına engel olmadığı belirtilmiştir.

6. Başvuru kararının incelenmesinden, 2911 sayılı Kanun'un 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "*...mahallin en büyük mülki amiri tarafından...*" ibaresi ile dördüncü fıkrasının birinci cümlesi dışında kalan bölümü ve Kanun'un 10. maddesinin üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarının Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine hangi nedenlerle aykırı olduğunun ayrı ayrı ve gerekçeleriyle birlikte açıkça gösterilmediği anlaşılmıştır.

7. Bu nedenle bu hükümlere yönelik başvurunun, 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından esas incelemeye geçilmeksizin reddi gerekir.

8. Öte yandan Anayasa'nın 152. ve 6216 sayılı Kanun'un 40. maddelerine göre mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırlarsa o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvururmayla yetkilidirler. Ancak bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

9. 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesi, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin zaman yönünden sınırlarını düzenlemektedir. Maddenin birinci fıkrasında, toplantı ve yürüyüşlere ve bu amaçla toplanmalara güneş doğmadan başlanamayacağı belirtilmiş; 6529 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasında, açık yerlerdeki toplantılar ile yürüyüşlerin güneş batmadan önce dağılacak şekilde, kapalı yerlerdeki toplantıların ise saat 24.00'e kadar yapılabileceği ifade edilmiştir. İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin önündeki uyuşmazlık konusu olay, güneş doğmadan başlayan veya kapalı yerde yapılan bir "*toplantı ve yürüyüş*"e ilişkin değildir. Dolayısıyla 7. maddenin bu hususlara ilişkin olmayan bölümlerinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Bu nedenle 7. maddeye ilişkin esas incelemenin dava konusu olaya uygulanma imkânı bulunan ve ikinci fıkrasında yer alan "*...güneş batmadan önce dağılacak şekilde...*" ibaresiyle sınırlı olarak yapılması gerekmektedir.

10. Kanun'un 20. maddesinin birinci fıkrasında gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları ile ertelenmesi veya yasaklanması hakkında da bu Kanun'un 3. ve 4. bölümlerindeki hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre düzenleme kurulu, bildirim şekli ve şartları, toplantının yapılmasında uygulanacak esaslar ve düzenleme kurulunun toplantı esnasındaki görev ve sorumluluklarına ilişkin olarak Kanun'un 9 ila 12. maddelerini kapsayan üçüncü bölümünde yer alan hükümler ile toplantının ertelenmesi ve yasaklanmasına dair Kanun'un 14. ila 19. maddelerini kapsayan dördüncü bölümünde yer alan hükümler gösteri yürüyüşleri hakkında da uygulanacaktır. İtiraz yoluna başvuran Mahkemede görülen dava gösteri yürüyüşünün ertelenmesi veya yasaklanmasına ilişkin bulunmadığından Kanun'un 20. maddesinin birinci fıkrasına yönelik esas incelemesinin "*Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...*" ibaresi ile sınırlı yapılması gerekmektedir.

11. Kanun'un 22. maddesinde ise toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklandığı yerler sayılmıştır. Buna göre genel yollar ile parklarda, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve bunların eklentilerinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) bir kilometre uzaklıktaki alan içinde toplantı yapılamaz ve şehirlerarası kara yollarında gösteri yürüyüşleri düzenlenemez. İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin önündeki uyuşmazlık konusu olay genel yol üzerinde gerçekleşmiş olup olayın maddede belirtilen diğer yerlerle bir ilgisi bulunmadığından maddenin "*Genel yollar...*" ibaresi dışında kalan kısmının davada uygulanma imkânı yoktur. Bu nedenle 22. maddeye ilişkin esas incelemenin dava konusu olaya uygulanma imkânı bulunan ve birinci fıkrasında yer alan "*Genel yollar...*" ibaresiyle sınırlı olarak yapılması gerekmektedir.

12. Kanun'un 23. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde de Kanun'un 9. ve 10. madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden veya toplantı ya da yürüyüş için belirtilen gün ve saatten önce veya sonra yapılan toplantılar ya da gösteri yürüyüşlerinin Kanun'a aykırı sayılacağı öngörülmüştür. Kanun'un 9. maddesi, Kanun'a göre yapılacak toplantılarda bildiri yapacak düzenleme kurulunun oluşumuna ve tüzel kişilerin toplantı ve gösteri yapabilme esaslarına ilişkin kurallar içermektedir. İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin önündeki uyuşmazlık konusu olayda, bir düzenleme kurulu bulunmadığı gibi olayın herhangi bir tüzel kişiyle ilgisi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla bakılmakta olan davada 23. maddenin (a) bendinin atıfta bulunduğu 9. maddenin uygulanması mümkün değildir. İtiraz yoluna başvuran Mahkemede dava konusu olan uyuşmazlıkta sanıkların bildirimde bulunarak toplantı ve yürüyüş için herhangi bir gün belirlemeleri söz konusu olmadığından itiraz konusu bendin "*veya toplantı veya yürüyüş için belirtilen gün ve saatten önce veya sonra*" ibaresinin de davada uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Bu nedenle itiraz konusu bende ilişkin esas incelemenin dava konusu olaya uygulanma imkânı bulunan ve bentte yer alan "*...10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden...*" ibaresiyle sınırlı olarak yapılması gerekmektedir.

13. Açıklanan nedenlerle 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun;

A. 1- 2.3.2014 tarihli ve 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin;

a- İkinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "*...mahallin en büyük mülki amiri tarafından...*" ibaresi,

b- Dördüncü fıkrasının birinci cümlesi,

dışında kalan bölümünün,

2- 10. maddesinin üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarının,

iptallerine karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusunun, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından esas incelemeye geçilmeksizin REDDİNE,

B. 1- 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin, ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "*...mahallin en büyük mülki amiri tarafından...*" ibaresi ile dördüncü fıkrasının birinci cümlesinin esasının incelenmesine,

2- 7. maddesinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin maddenin ikinci fıkrasında yer alan "*...güneş batmadan önce dağılacak şekilde...*" ibaresiyle sınırlı olarak yapılmasına,

3- 10. maddesinin 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının esasının incelenmesine,

4- 20. maddesinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin maddenin birinci fıkrasında yer alan "*Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...*" ibaresi ve ikinci fıkrasıyla sınırlı olarak yapılmasına,

5- 22. maddesinin birinci fıkrasının esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin “*Genel yollar...*” ibaresiyle sınırlı olarak yapılmasına,

6- 23. maddesinin;

a- (a) bendinin esasının incelenmesine, esas incelemenin “...10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden...” ibaresiyle sınırlı olarak yapılmasına,

b- (c), (d) ve (e) bentlerinin esasının incelenmesine,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. BİRLEŞTİRME KARARI

14. 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun;

A. 2.3.2014 tarihli ve 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...mahallin en büyük mülki amiri tarafından...” ibaresi ile dördüncü fıkrasının birinci cümlesinin,

B. 7. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “...güneş batmadan önce dağılacak şekilde...” ibaresinin,

C. 10. maddesinin, 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının,

D. 20. maddesinin, birinci fıkrasında yer alan “Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...” ibaresi ile ikinci fıkrasının,

E. 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “*Genel yollar...*” ibaresinin,

F. 23. maddesinin, (a) bendinde yer alan “...10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden...” ibaresi ile (c), (d) ve (e) bentlerinin,

iptallerine karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusunun, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2014/101 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, E.2015/8 sayılı dosyanın esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2014/101 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine, 18.2.2015 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ

15. Dava dilekçesi ile başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ayhan KILIÇ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava ve itiraz konusu kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 6529 Sayılı Kanun'un 5. Maddesiyle Değiştirilen 6. Maddesinin İkinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan “...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak...”, “...Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan...” ve “...mahallin en büyük mülki amiri

tarafından belirlenir.” İbarelerinin, Dördüncü Fıkrasının Birinci Cümlesinin ve Beşinci Fıkrasında Yer Alan “...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak...” İbaresinin İncelenmesi

16. 2911 sayılı Kanun; 1. maddesinde ifade edildiği üzere toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller ile gerçek ve tüzelkişilerin düzenleyecekleri toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yerini, zamanını, usul ve şartlarını, düzenleme kurulunun görev ve sorumluluklarını, yetkili merciin yasaklama ve erteleme hâllerini, güvenlik kuvvetlerinin görev ve yetkileri ile yasakları ve ceza hükümlerini düzenlemektedir.

17. Kanun’un 6. maddesi de toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâhın belirlenmesine ilişkin hükümler içermektedir. Söz konusu madde 6529 sayılı Kanun’un 5. maddesiyle tamamen değiştirilmiştir. Kanun’un 6. maddesinin birinci fıkrasında toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin tüm il ve ilçe sınırları içinde, maddede belirtilen hükümlere uyulmak şartıyla her yerde yapılabileceği ifade edilmiştir. “*Toplantı*” ve “*gösteri yürüyüşü*” tanımının yapıldığı Kanun’un 2. maddesinde “*toplantı*”nın, “*belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzelkişiler tarafından bu Kanun çerçevesinde düzenlenen açık ve kapalı yer toplantılarını*”, “*gösteri yürüyüşü*”nün ise “*belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzelkişiler tarafından bu Kanun çerçevesinde düzenlenen yürüyüşleri*” ifade ettiği belirtilmiştir.

1. 6. Maddenin İkinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan “...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir.” İbaresini

a. İptal Taleplerinin Gerekçeleri

18. Dava dilekçesinde ve başvuru kararında özetle, il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenmesini öngören kuralda, mahallin en büyük mülki amirinin bu yetkisini kullanırken TBMM’de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın bulunduğu ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşlerini alacağı düzenlenmiş ise de bu görüşlerin bağlayıcı olup olmadığı hususunda belirsizlik bulunduğu, toplantı ve gösteri yürüyüşü güzergâhının belirlenmesiyle ilgili olarak mahallin en büyük mülki amirine geniş takdir yetkisi tanındığı ve düzenlemenin kamunun ve iskân yerlerinin çok uzağında bulunan ıssız yerlerin toplantı ve gösteri yeri olarak gösterilmesine imkân verdiği, anayasal güvence altında bulunan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının gösterinin yapılacağı alanın belirlenmesini de kapsadığı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarının da bu yönde olduğu, toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenmesinin hakkın özünü zedelediği, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılacak yer ve güzergâhın belirlenmesi yetkisinin mahallin en büyük mülki amirine bırakılmak suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaca cevap vermediği ve demokratik toplum düzeni bakımından gerekli olmadığı belirtilerek kuralın Anayasa’nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

19. Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde, il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının kamu düzenini ve genel asayişini bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde ve 22. maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikaların ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirleneceği öngörülmektedir. Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrada yer alan "...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir." ibaresi dava ve itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

20. Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında, "*Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.*" denilmek suretiyle temel hak ve özgürlükler arasında yer alan ifade özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Anayasa'da sadece düşünce ve kanaatler değil bunları açıklama ve yayma biçimleri ve araçları da güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar "*söz, yazı, resim veya başka yollar*" olarak ifade edilmiş ve "*başka yollar*" ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir.

21. Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında, "*Herkes, önceden izin almadan, silahlı ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.*" denilmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı güvenceye bağlanmaktadır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin düşünce açıklamalarında bulunmak amacıyla açık veya kapalı mekânlarda, kamu otoriteleri ile üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın, geçici olarak bir araya gelebilme serbestisini korumaktadır.

22. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, düşünceyi ifade biçimlerinden birini oluşturmaktadır. Bu hak, bireylerin bir fikri açıklamak, ortak çıkarları savunmak, belli fikir ve kanaatler çerçevesinde kamuoyu oluşturmak ve siyasal karar organlarını etkilemek için bir araya gelebilmeleri amacıyla hizmet etmektedir. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, ifade özgürlüğüyle de yakından ilgili olup ifade özgürlüğü ile birlikte demokratik toplumun temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla demokratik bir toplumda ifade özgürlüğüne gösterilen önem ve hassasiyetin, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de sergilenmesi gerekmektedir.

23. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ayrıca memleket meselelerinin barışçıl yöntemlerle ve uzlaşılı yoluyla çözülebilmesine imkân tanımaktadır. Bireyler, bu hak aracılığıyla ülkeyi yönetenleri ve bunların tayin ettiği politikaları belirli ölçülerde etkileme imkânı elde ettiklerinden bu hak yönetime katılma araçlarından birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bir ülkenin demokratik ilkelere uygun yönetildiğinden söz edilebilmesi için bireylerin barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahip olması gerekmektedir.

24. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılması bakımından toplantı veya gösteriyi tertip edenlerin savunduğu ve ifade ettiği düşüncenin içeriğinin bir önemi bulunmamaktadır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, ifade özgürlüğünde olduğu gibi sadece toplumun geneli tarafından savunulan ve kabul gören düşünce ve fikirleri korumakla yetinmez; bunun haricinde toplumun genelini rahatsız

edebilecek, endişelendirecek, hatta şok edecek veya onların belirli düzeyde tepkilerini çekebilecek fikirleri savunmak amacıyla da toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenebilir. Bir toplantı veya gösteri yürüyüşünde açıklanan düşünce ve görüşlerin sırf çoğunluk ya da siyasal iktidar tarafından benimsenmemesi veya onlarda rahatsızlık uyandırması nedeniyle yasaklanması veyahut sınırlandırılması mümkün değildir. İfade edilen görüş ve eleştiriler ne derece sert ve rahatsız edici olursa olsun şiddet içermediği ve barışçıl niteliğini koruduğu müddetçe, yetkili makamların her türlü toplantı ve gösteri yürüyüşüne tahammül göstermesi ve hoşgörülle yaklaşması demokrasinin bir gereğidir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. *Abdullah Öcalan* [GK], B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 95; *Emin Aydın*, B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 41; *Fatih Taş* [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 94; *Erdem Gül ve Can Dündar* [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 86).

25. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının amacı ve mahiyeti dikkate alındığında bu hakkın, toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânı seçme serbestisini de kapsadığı anlaşılmaktadır. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemenin amacı bir fikri açıklamak, ortak çıkarları savunmak, belli fikir ve kanaatler çerçevesinde kamuoyu oluşturmak ve siyasal karar organlarını etkilemek olup gösteri ve toplantı yürüyüşünün düzenlendiği mekân, açıklanan düşüncenin muhataplarına ulaşabilmesi ve tesir oluşturabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânın seçiminin kural olarak düzenleyicilerin takdirinde olması gerekmektedir. Bu itibarla bireylerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyecekleri yeri belirleme serbestisini sınırlayan düzenlemeler bu hakka müdahale niteliği taşır.

26. Dava konusu kuralda, il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının mahallin en büyük amirince belirlenmesi öngörülmekte, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek alanlar onun tarafından belirlenen yer ve güzergâhlarla sınırlandırılmaktadır. Kanun'un 2. maddesinde de mahallin en büyük mülki amirinin illerde vali, ilçelerde kaymakam olduğu; bir ile bağlı ilçelerin o ilin belediye sınırları içindeki kısımlarına ilişkin olarak bu Kanun'un uygulanması yönünden mahallin en büyük mülki amirinin ise ilin valisi olduğu belirtilmektedir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek alanların mahallin en büyük mülki amirince belirlenen yer ve güzergâhla sınırlandırılmasının bireylerin toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânı seçme hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

27. Demokratik toplum bakımından taşıdığı öneme rağmen bu hak sınırsız olmayıp Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen güvencelere uygun olmak koşuluyla birtakım kısıtlamalara tabi tutulabilir. Anayasa'nın 13. maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*" denilmiştir. Buna göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sınırlandırılmasında göz önünde bulundurulacak güvencelerden biri "*Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı*" kalınması koşuludur.

28. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Buna göre demokratik toplumda vazgeçilmez bir hak teşkil eden toplantı ve gösteri yürüyüşleri, Anayasa'da belirtilen meşru amaçlardan birine dayanılarak ancak istisnai hâllerde sınırlandırılabilir. Ayrıca anılan maddenin üçüncü fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının

kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği belirtilmek suretiyle kanun koyucuya düzenleme yetkisi tanınmıştır.

29. Anayasa'nın 34. maddesinin önceki hâlinde yer alan, “*Şehir düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla yetkili idari merci, gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâhı tespit edebilir.*” biçimindeki (ikinci) fıkranın, 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle yeniden düzenlenen madde metninde yer almamış olması mülki amire bu şekilde bir yetkinin kanunla verilemeyeceği anlamına gelmez. Anılan değişiklikle doğrudan Anayasa'da yer almasının gereksiz olduğu düşünülen bir hüküm 34. madde metninden çıkartılmıştır. Kanun koyucunun diğer tüm temel hak ve özgürlüklerde olduğu gibi Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen sebeplere dayanarak toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılacak yer ve güzergâhlara yönelik meşru ve ölçülü sınırlamalar getirmesi mümkündür.

30. Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek alanları belirleme yetkisinin mahallin en büyük mülki amirine verilmesinin kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarına dayandığı anlaşılmaktadır. Şehrin bazı yerlerinde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin, trafik düzeninde bozulmalara neden olabileceği, aşırı ses ve gürültüye yol açabileceği, bu durumun kamu düzenini olumsuz etkileyebileceği ve diğer bireylerin hak ve özgürlüklerini belli ölçüde zedeleyebileceği muhakkaktır. Anayasa, kanun koyucunun kamu düzeninin korunması amacıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek yerlerin belirlenmesi bakımından söz konusu hakkın sınırlandırabilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin meşru bir amaca dayandığı ve Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen özel sınırlama sebeplerine bağlı kaldığı görülmektedir.

31. Bununla birlikte toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sınırlama getirilebilmesi için meşru bir amaca dayanılması yeterli olmayıp Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen diğer güvencelere de uyulması gerekmektedir. Buna göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik sınırlamalar hakkın özüne dokunmamalı, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmamalıdır.

32. Çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlayan ve kullanılamaz hâle getiren sınırlamalar hakkın özüne dokunur. Dava konusu kuralla toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek alanlar, mahallin en büyük mülki amirince belirlenen yer ve güzergâhla sınırlandırılmak suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sınırlama getirilmiş ise de anılan hak tamamen ortadan kaldırılmamaktadır. Zira kural; toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlenmesini engellemekte, sadece bunların yapılabileceği alanların mahallin en büyük mülki amirince belirlenmesini öngörmektedir. Bunun da tek başına hakkı anlamsız kılacak nitelikte olmadığı tartışmasızdır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme imkânı devam ettiği için dava konusu kuralın, hakkın özüne dokunduğu söylenemez.

33. Demokratik toplum; çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirlilik temeline dayanmaktadır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun vazgeçilmez bir unsurudur. Demokratik bir toplumda bu hakka müdahale edilebilmesi ancak zorlayıcı nedenlerin varlığına bağlıdır. Diğer bir ifadeyle bu özgürlüklere yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeni bakımından gerekli olduğundan söz edilebilmesi için zorunlu bir nitelik taşıması gerekmektedir.

34. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Bu yükümlülükler devletin, toplantı veya gösteriye katılanların bu haktan tam anlamıyla yararlanabilmesi için ve katılımcıların kısmen ya da tamamen şiddete yönelmesi veya toplantı veyahut gösterinin bütünüyle kamu düzenini bozucu bir yöne evrilmesi durumuna karşı ihtiyaç duyulan koruyucu tedbirleri almasını gerektirmektedir. Devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerin zorunlu kıldığı bu tedbirler toplantı ve gösterinin büyüklüğüne, mahiyetine ve katılımcı sayısının yanında toplantı veya gösterinin yapıldığı yer ve mekâna bağlı olarak da değişebilmektedir. Ancak her yer ve güzergâhın bu tür tedbirlerin hakkıyla alınmasına elverişli olmadığı da bilinen bir gerçektir. Mahiyeti, amacı, büyüklüğü ve katılımcı sayısı itibarıyla ciddi tedbirler alınmasını gerektiren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin bu tedbirlerin gereği gibi alınmasını güçleştiren yerlerde yapılmasının kamu düzenini bozucu nitelikleri dikkate alındığında mahallin en büyük amirine toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılabileceği yer ve güzergâhları belirleme yetkisi tanınmasının demokratik toplumda gerekli olmadığı sonucuna ulaşılamaz.

35. Toplantı ve gösteri yürüyüşünün sınırlandırılmasında gözetilmesi gereken diğer bir ölçüt de ölçülülük ilkesidir. Ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırma amaçları ile sınırlama araçları arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple kuralın hedeflenen amaca ulaşabilmek için elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

36. Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca mahallin en büyük mülki amiri, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve güzergâhı belirleme yetkisini tek başına kullanmamakta; TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşlerini aldıktan sonra karar vermektedir. Bu suretle karar alım sürecine siyasi partiler, sendikalar, meslek kuruluşları ve ilgili belediyelerin de katılımı sağlanmaktadır.

37. Öte yandan düzenlemenin objektif anlamına bakıldığında kişilerin toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenleneceği yer ve güzergâhı seçme serbestisinin bütünüyle göz ardı edilmesine imkân tanıdığı da söylenemez. Yer ve güzergâhın, toplantı veya gösterinin amacına ulaşabilmesi ve açıklanan görüşlerin muhataplarına ulaşabilmesi için taşıdığı önemin büyüklüğü yadsınamaz. Bu nedenle mülki amirin, bu yetkisini düzenleyicilerin mekân tercih etme serbestisine saygı gösterecek şekilde kullanması gerekeceği tabiidir. Yer ve güzergâh tayininde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemek isteyen bireylerin mekân seçme serbestisine sahip olmalarındaki bireysel yarar ile kamu düzeninin ve üçüncü kişilerin haklarının korunmasındaki kamusal yarar arasındaki hassas dengenin gözetilmesi ölçülülük ilkesinin bir gereğidir. Kural, mahallin en büyük mülki amirinin toplantı veya gösteri yürüyüşünün amacını, büyüklüğünü, mahiyetini ve katılımcı sayısını göz önünde bulundurarak kamu düzeninin ve üçüncü kişilerin haklarının korunması amacı çerçevesinde yer ve mekân belirlemesini dışlamamaktadır. Bu kapsamda mülki amirin kamu yararı ile bireysel yarar arasında dengeyi sağlamak bağlamında gerekirse toplantının büyüklüğüne ve amacına göre farklı yer ve güzergâhlar belirlemesi ve bu mekânlar arasında kademelendirme yapması mümkündür.

38. Menfaatler dengesinin sağlanması amacı çerçevesinde nerelerin toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı olarak belirlenmesi hâlinde daha etkili sonuçlar doğuracağına dair yetkili mülki amire ait olmakla birlikte bu yetki mutlak ve sınırsız değildir. Dava ve itiraz konusu kural, mülki amire sınırsız bir yetki vermemektedir. Bu yetki

hukuk devleti ve hukuk devletinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle sınırlı olup idari yargı denetimine tabidir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü güzergâhının bireylerin mekân seçme hususundaki tercih hakkını aşırı biçimde kısıtlayacak, toplantı veya gösteri yürüyüşüne katılımı caydırıcı hâle getirecek veya bu hakkın kullanımını zedeleyecek şekilde belirlenmesi durumunda buna dair idari kararın idari yargı yerlerince denetlenerek gerekirse iptal edilebileceği açıktır. Dolayısıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhını belirleme yetkisinin mülki amire tanınması suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkında yapılan müdahale ölçsüz değildir.

39. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

40. Engin YILDIRIM ve Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamışlardır.

41. Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. 6. Maddenin İkinci Fıkrasının Birinci Cümlesi ile Beşinci Fıkrasında Yer Alan “...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak...” İbareleri

a. İptal Taleplerinin Gerekçesi

42. Dava dilekçesinde özetle, anayasal güvence altında bulunan toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının toplantı ve gösterinin yapılacağı alanın belirlenmesini de kapsadığı, “toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde yapılması” şartının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile ifade özgürlüğünün kullanılmasını ölçsüz bir şekilde sınırlandırdığı, toplantı ve gösteri yürüyüşünün vatandaşların günlük yaşamını belli ölçüde etkilemesinin işin mahiyeti gereği olduğu, bu nedenle sınırlamanın “zorlayıcı bir sosyal ihtiyaca” cevap vermediği, ayrıca kanun koyucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasını bu şekilde sınırlandırıcı hükümler ihdas etmesinin hukuk devleti ilkesi ve Anayasa'nın 5. maddesiyle devlete yüklenen temel ödevlerle bağdaşmadığı belirtilerek itiraz konusu kuralların Anayasa'nın 2., 5., 26. ve 34. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

43. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

44. Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde, il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının kamu düzenini ve genel asayiş bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde ve 22. maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirleneceği öngörülmektedir.

45. Kanun'un 6. maddenin beşinci fıkrasında ise birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının belirlendiği il ve ilçelerde düzenleme kurulunun kamu düzenini ve genel asayişini bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde belirlenen yer ve güzergâhlardan birini tercih edebileceği belirtilmektedir. Söz konusu fıkralarda yer alan "...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak..." ibareleri dava konusu kuralları oluşturmaktadır.

46. Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde, il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhını belirleme yetkisi mahalli mülki amire tanınmıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı belirlenirken "*vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmaması*" kriterinin de dikkate alınması gerekmektedir. Kanun'un 6. maddesinin beşinci fıkrasında ise mahallin en büyük mülki amiri tarafından birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının belirlendiği il ve ilçelerde bu tercihi düzenleme kurulunun yapacağı ve tercihinin yaparken dikkate alacağı kriterlerden birinin de "*vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmaması*" olduğu belirtilmektedir. Düzenleme kuruluna tanınan yetki, mahallin en büyük mülki amirince belirlenen yer ve güzergâhlardan dilediği birini tercih etme yetkisidir.

47. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenebilecek yer ve güzergâhın vatandaşların günlük yaşamlarının zorlaştırmayacak şekilde belirlenecek olması, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenebilecek mekânların sınırlandırılmasına yol açacağından bu hakka yönelik bir müdahale niteliği taşımaktadır.

48. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, kamuya açık alanlarda düzenlenmektedir. Bu alanlarda toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlenmesinin diğer insanların hak ve özgürlüklerini belli ölçüde sınırlandıracağı açıktır. Bu nedenle kamuya açık alanlarda yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerine belli ölçülerde sınırlama getirilmesi, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması açısından gerekli olabilir. Dava konusu kurullarla "*vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmama*" kriteri getirilmek suretiyle başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ancak meşru bir amaca dayanan bu sınırlamanın ayrıca Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerekir. Ölçülülük ilkesi, yasal önlemin öngörülen amaç için gerekli ve amaca ulaşmaya elverişli olmasını, ayrıca amaç ve araç arasında makul bir denge bulunmasını gereğini ifade eder.

49. Kamuya açık alanlar, toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlendiği etkili ve doğal yerlerdir. Bu yerler aynı zamanda, halkın dinlenme, seyahat etme ve eğlenme gibi birtakım sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına da hizmet etmektedir. Dolayısıyla bu alanların farklı amaçlarla kullanımı, farklı özgürlüklerin çatışmasına yol açabilmektedir. Temel hak ve özgürlüklerin çatışması durumunda, özgürlükler arasında makul bir denge kurularak her ikisinin de gerektiği ölçüde korunduğu bir yolun benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bir kamusal alanda toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlenmesinin bu alanı farklı amaçlarla kullanan kişilerin hak ve özgürlüklerini kısıtlaması, o alanda toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmasının yasaklanmasını gerektirmez. Her iki kesimin de haklarını kullanmalarını temin edecek uygun bir çözümün bulunması gerekmektedir.

50. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı mekân ve güzergâhların belirlenmesinde o mekân ve güzergâhı kullanan diğer bireylerin hak ve özgürlüklerine mutlak bir üstünlük tanınması durumunda, sadece şehir merkezlerinden uzak yerlerin toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı olarak belirlenmesi sonucu ortaya çıkabilmektedir. Oysa yukarıda ifade edildiği üzere toplantı veya gösteri yürüyüşünün

muhataplarını etkileyebilmesi bakımından düzenlendiği mekânın büyük bir önemi bulunmaktadır.

51. AİHM kararlarında da vurgulandığı üzere toplantı ve gösteri yürüyüşünün başkalarının günlük yaşamlarını bir miktar zorlaştırması kaçınılmazdır. Demokratik toplumun önemli yapı taşlarından olan toplantı ve gösteri yürüyüşünün gündelik yaşamı bir miktar zorlaştırmasının hoşgörüsüyle karşılanması gerekir (*DİSK ve KESK/Türkiye*, B. No: 38676/08, 27/11/2012, § 29; *Bukta ve diğerleri/Macaristan*, B. No: 25691/04, 17.7.2007, § 37; *Oya Ataman/Türkiye*, §§ 41, 42; *Galstyan/Ermenistan*, B. No: 26986/03, 15.11.2007, §§ 116, 117). Toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı alanlar belirlenirken vatandaşların günlük yaşamlarının zorlaşıp zorlaşmadığının da göz önünde bulundurulması, haklar arasında denge kurulabilmesi bakımından gerekli ise de vatandaşların günlük yaşamlarını zorlaştırmama ölçütüne mutlak bir üstünlük tanınması, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile başkalarının hak ve özgürlükleri arasındaki dengenin başkalarının hak ve özgürlükleri lehine ölçsüz bir şekilde bozulması sonucunu doğuracaktır.

52. Demokratik bir toplumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ancak zorlayıcı nedenlerin bulunması koşuluyla müdahalede bulunulabilir. Bir yerde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin vatandaşın gündelik yaşamını zorlaştırmasının, o yerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerine kapatılmasını haklılaştırabilmesi için gündelik yaşamın “aşırı ve katlanılmaz derecede” zorlanması gerekmektedir. Dava konusu kurallarda ise gündelik yaşamın etkilenme boyutuna yönelik herhangi bir ölçüt getirilmemiştir. Kural bu hâliyle demokratik toplumda hoşgörüsüyle karşılanması gereken birtakım zorluklar gözetilerek toplantı veya gösteri yürüyüşü mekânlarının sınırlandırılmasına da imkân tanımaktadır. Bu ise toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahaleyi demokratik bir toplumda gerekli olmaktan çıkarmakta ve ölçsüz hâle getirmektedir.

53. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

54. Kurallar Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden kuralların Anayasa'nın 2. ve 5. maddeleri yönünden ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

3. 6. Maddenin İkinci Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan “...Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan...” İbaresini

a. İptal Talebinin Gerekçesi

55. Dava dilekçesinde özetle, il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı belirlenirken sadece TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcilerinin görüşlerinin alınması öngörülerek diğer siyasi partilerin göz ardı edilmesinin hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı gibi eşitlik ilkesini de zedelediği belirtilerek itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 10. ve 68. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

56. Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasında, mahallin en büyük mülki âmirinin il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhlarını belirlerken TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcilerinin de görüşlerini alması

öngörülmüş olup, "Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan" ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır. Buna göre mahallin en büyük mülki amirinin bu yetkisini kullanırken görüşüne başvuracağı siyasi partiler, TBMM'de grubu bulunanlarla sınırlanmış olup TBMM'de üyesi bulunup da grup kuramayan siyasi partiler ile TBMM'de üyesi bulunmayan siyasi partilerin görüşlerine başvurulması öngörülmemiştir.

57. Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

58. Hukuk devletinde kanunların kamu yararı gözetilerek çıkarılması zorunludur. Kanunların kamu yararının sağlanması amacıyla yönelik olması; genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle kanun koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.

59. Dava konusu kuralla, mahallin en büyük mülki amirinin il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhlarını belirlerken TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcilerinin de görüşlerini alması öngörülmüş ise de bildirilen görüşlerin bağlayıcılığı bulunmamakta; bu husustaki nihai yetki mahallin en büyük mülki amirine tanınmaktadır. Anayasa'da toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhlarının belirlenmesi sürecine siyasi partilerin katılımını zorunlu kılan bir hüküm yer almamakta, kanun koyucunun takdir yetkisi çerçevesinde TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin görüşüne de başvurulması zorunluluğunun getirildiği anlaşılmaktadır. Ülkemizde yasal olarak kurulmuş ve faaliyette bulunan siyasi partilerin tümünün görüşüne başvurulmasının yaratacağı zorluklar dikkate alındığında görüşüne başvurulacak siyasi partilerin TBMM'de grubu bulunanlarla sınırlandırılması kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır. Bu nedenle kural, hukuk devleti ilkesine aykırı değildir.

60. Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik ilkesi, hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemleri değil hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunlarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere kanun karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden ayrı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi ihlal edilmiş olmaz.

61. TBMM'de grubu bulunan partiler ile diğer partilerin demokratik temsil gücünün aynı olmadığı açıktır. Kanun koyucunun, objektif bir ölçüt niteliği taşıyan demokratik temsil gücünü esas alarak TBMM'de grubu bulunan siyasi partileri farklı kurallara tabi kılması eşitlik ilkesini zedelemeyiz. Bu bağlamda mahallin en büyük mülki amirinin il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhlarını belirlerken TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcilerinin görüşlerinin alınmasını öngören dava konusu kuralın eşitlik ilkesine aykırı olduğu söylenemez.

62. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

63. Engin YILDIRIM bu görüşe katılmamıştır.

64. Kuralın Anayasa'nın 68. maddesiyle ilgili görülmemiştir.

4. 6. Maddenin Dördüncü Fıkrasının Birinci Cümlesi

a. İtirazın Gerekçesi

65. Başvuru kararında özetle, toplantı ve gösteri yürüyüşü güzergâhının belirlenmesiyle ilgili olarak mahallin en büyük mülki amirine çok geniş takdir yetkisi tanıdığı ve bu durumun iskân yerlerinin çok uzağında bulunan ıssız yerlerin toplantı ve gösteri yeri olarak gösterilmesini mümkün kıldığı ifade edilerek Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

66. İtiraz konusu kuralda, toplantı ve gösteri yürüyüşleri yer ve güzergâhı hakkında sonradan yapılacak değişikliklerin de aynı yöntemle yapılacağı kurala bağlanmıştır. Buna göre il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı değişiklikleri, kamu düzenini ve genel asayişini bozmayacak şekilde ve 22. maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikaların ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından yapılır. Değiştirilen toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı yerel gazeteler ile valilik ve kaymakamlık internet sitelerinden ilan edilerek halka duyurulur.

67. Kanun'un, 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir." ibaresinin Anayasa'ya uygunluğunun denetimi kısmında belirtilen gerekçeler itiraz konusu kural yönünden de geçerlidir.

68. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

69. Engin YILDIRIM ve Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamışlardır.

70. Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 7. Maddesinin 6529 sayılı Kanun'un 6. Maddesiyle Değiştirilen İkinci Fıkrasında Yer Alan "...güneş batmadan önce dağılacak şekilde..." İbaresinin İncelenmesi

1. İtirazın Gerekçesi

71. Başvuru kararında özetle, günümüzün koşulları ve teknolojik imkânları göz önünde bulundurulduğunda gece ile gündüz arasında ayırım yapılmasının bir anlamının kalmadığı, gece gerçekleşen olaylar karşısında kendiliğinden ve ani demokratik tepkilerin ortaya çıkabileceği ve ayrıca günün yirmi dört saati devam eden ve tamamen barışçıl nitelik taşıyan nöbet tutma biçimindeki eylemlerin de söz konusu olabileceği, itiraz konusu kuralın bu tür eylemleri kanuna aykırı hâle getirdiği, toplanma hakkına zaman yönünden meşru olmayan sınırlamalar getirilemeyeceği, konusu ve amacının gerekli kılması durumunda gece saatinde yapılan toplantıların da “*barışçıl toplanma özgürlüğü*” kapsamında korunması gerektiği, bu nedenle gece saatlerinde toplantı yapılmasının yasaklanmasının ve bunlara cezai müeyyide uygulanmasının Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

72. Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasında, toplantı ve yürüyüşlere ve bu amaçla toplanmalara güneş doğmadan başlanamayacağı; ikinci fıkrasında açık yerlerdeki toplantılar ile yürüyüşlerin güneş batmadan önce dağılacak şekilde, kapalı yerlerdeki toplantıların ise saat 24.00'e kadar yapılabileceği hükme bağlanmıştır. 7. maddenin ikinci fıkrasında yer alan “*...güneş batmadan önce dağılacak şekilde...*” ibaresi, itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır. İtiraz konusu kuralla açık alanlardaki toplantı veya yürüyüşlerin güneşin batmasından sonra devam etmesi yasaklanmaktadır.

73. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin açık alanlarda güneşin batışıyla sınırlandırılmasının, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale niteliği taşıdığı açıktır. Açık alanlardaki toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güneşin batışıyla sınırlandırılması suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yapılan müdahalenin kamu düzeninin ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacına dayandığı anlaşılmaktadır. Ancak meşru bir amaca dayanan bu sınırlamanın ayrıca Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerekir.

74. Gece vaktinde toplantı veya gösteri yürüyüşü düzenlenmesi, evlerinde istirahat eden insanların huzur ve sükûnet içinde dinlenmelerine engel teşkil edebilir. Bu risk özellikle gecenin ilerleyen saatlerinde daha da artabilmektedir. Aynı şekilde gece saatlerinde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının devlete yüklediği pozitif ödevlerin yerine getirilmesinde ve dolayısıyla kamu düzeninin korunması için gereken önlemlerin alınmasında güçlükler yaşanabilir. Dolayısıyla gerek başkalarının gece vaktinde rahatsız edilmesini önlemek gerekse kamu düzeninin bozulmasını engellemek amacıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sınırlandırılması gerekli hâle gelebilir.

75. Bununla birlikte kamu düzeni bakımından tehdit oluşturmayan ve barışçıl niteliğini koruyan toplantıların sırf güneşin batışından sonraki döneme sarkmış olması nedeniyle dağılmasının demokratik bir toplumda gerekli olduğu söylenemez. Bu tür toplantılarda da toplantıya katılanların şiddet içermeyen yöntemlerle düşünce ve kanaatlerini açıklama fırsatı bulmasının demokratik bir toplumda hoşgörüle karşılanması gerekir. İtiraz konusu kural ise güneşin batmasından önce başlamış olan toplantıların da iletilmek istenen mesajın verilip verilmediğine bakılmaksızın güneşin batış saati itibarıyla dağılmasını zorunlu kılmaktadır.

76. Öte yandan kanun koyucunun başkalarının haklarının ve kamu düzeninin korunması ödeviyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı arasında makul bir denge kurması ve her iki değeri de gözetmesi gerekmektedir. Bu bağlamda başkalarının haklarının ve kamu düzeninin korunması amacı için toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının gereğinden fazla sınırlandırılması, sınırlama için seçilen aracı orantısız kılar.

77. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının mahiyeti ve demokratik toplum bakımından önemi gözetildiğinde havanın kararmasından sonra toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin kategorik olarak yasaklanması, hakkın gereğinden fazla sınırlandırılması sonucunu doğurabilecek niteliktedir. Katılanların sayısı ve yöntemi itibarıyla diğer insanların dinlenmesini engelleyecek nitelik taşıyan ve özellikle gecenin ilerleyen saatlerine denk gelen toplantıların yasaklanması ölçülü görülebilirse de başkalarını aşırı derecede rahatsız etmeyen ve kamu düzeni yönünden ciddi bir tehlike yaratmayan toplantıların güneşin batmasından sonra devam etmesinin yasaklanması, haklar arasında kurulması gereken adil dengenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aleyhine bozulmasına yol açabilir.

78. İtiraz konusu kuralda, bu yönüyle bir değerlendirme yapılmasına imkân tanınmaksızın, gün içinde açık alanlarda başlayan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güneşin batmasından sonra devam etmesi mutlak olarak yasaklanmaktadır. Toplantının türü, mahiyeti, kapsamı, biçimi, katılanların sayısı, yapıldığı zaman dilimi gibi etkenler göz önünde bulundurulmak suretiyle toplantının güneş battıktan sonra devam etmesinin kamu düzenini etkileyip etkilemediği, başkalarının hak ve özgürlüklerini zedeleyip zedelediği değerlendirildikten sonra yasaklama kararı verilmesinin gerekip gerekmediğine ilişkin değerlendirme yapılmasına imkân tanınmadan açık alanlardaki toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güneşin batmasından sonra devam etmesinin mutlak olarak yasaklanması, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahaleyi orantısız kılmaktadır. Bu şekildeki kategorik bir yasağın özellikle insanların nispeten günlük aktivitelerine devam ettiği akşam saatleri bakımından daha da sorunlu hâle geldiği ifade edilmelidir.

79. Bu bağlamda itiraz konusu kuralla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahale demokratik bir toplumda gerekli ve orantılı bulunmamaktadır.

80. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

81. Kural, Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleri yönünden ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. Kanun'un 10. Maddesinin 4771 Sayılı Kanun'un 5. Maddesiyle Değiştirilen Birinci Fıkrası ile İkinci Fıkrasının İncelenmesi

1. İtirazın Gerekçesi

82. Başvuru kararında özetle, itiraz konusu kurallarda yer alan bildirimle ilişkin şekil şartlarının toplantı düzenleme hakkının kullanımını zorlaştırdığı, toplantının yapılmasını zorlaştıran bürokratik zorunlulukların yanı sıra toplantının kırk sekiz saat önceden idareye bildirilmesi şartının getirilmesinin hakkın özünü zedelediği ve bildirim

şartını izne dönüştürdüğü, bildirim şartının, ani gelişen ve bildirimde bulunulması imkânı bulunmayan olaylar üzerine düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerini kanunsuz hâle getirdiği, AİHM içtihatları dikkate alındığında, spontane gelişen tepkilerin de toplantı özgürlüğü kapsamında koruma görmesi gerektiği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

83. Kanun'un 10. maddesiyle toplantı yapılabilmesi bildirim usulüne tabi kılınmıştır. Maddenin birinci fıkrasında, toplantı yapılabilmesi için düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacağı bir bildirim toplantının yapılmasından en az kırk sekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verileceği hükme bağlanmış; ikinci fıkrasında ise bu bildirimde, toplantının amacının toplantının yapılacağı yer, gün, başlangıç ve bitiş saatlerinin, düzenleme kurulunun başkan ile üyelerinin açık kimlikleri, meslekleri, ikametgâhları ve varsa çalışma yerlerinin belirtileceği ve bildirimde gösterilecek belgelerin ekleneceği ifade edilmiştir. Kanun'un 10. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları itiraz konusu kuralları oluşturmaktadır.

84. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin bildirim şartına bağlanmasının bu hakka müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen ölçütlere aykırı olmaması gerekir. Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen ölçütlerden biri de "Anayasa'nın sözüne aykırı olmama" kriteridir. Anayasa'nın sözü kavramıyla Anayasa'nın lafzının kastedildiği hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bu bağlamda Anayasa'nın çeşitli maddelerinde düzenlenen hak ve özgürlüklere ilişkin olarak Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilenlere ek olarak getirilen güvencelerle uyumlu olmayan sınırlamalar Anayasa'nın sözüne aykırı olur.

85. Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında, "*Herkes, önceden izin almadan, silahlı ve saldırgan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.*" denilmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin izin alma koşuluna bağlanamayacağı açıkça ifade edilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin önceden izin alma şartına tabi tutulamayacağı hususu bu hakka ilişkin Anayasa'nın 34. maddesiyle getirilen ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilenlere ek bir güvence mahiyeti taşımaktadır. Bununla birlikte buradaki güvencenin toplantı ve gösteri yürüyüşünün izin şartına bağlanamayacağına ilişkin olduğu açıktır.

86. Hukuk sistemlerinde toplantı hürriyetinin kullanımı konusunda izin ve bildirim olmak üzere iki sistem uygulanmaktadır. İzin sisteminde, toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılabilmesi için kanunlarla yetkili kılınan makamın onayı gerekmektedir. Bildirim sisteminde ise toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılabilmesi için yetkili makama bildirimde bulunulması yeterli olup yetkili makamın onayı aranmamaktadır. Anayasa'da toplantı ve gösteri yürüyüşünün izin şartına bağlı kılınması yasaklanmakla birlikte bildirim şartına tabi kılınamayacağına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Anayasa'nın 34. maddesinin üçüncü fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği belirtildiğinden kanun koyucunun bu hükme dayanarak bildirim şartı öngörmesi mümkündür. Dolayısıyla bildirim şartı getirilmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı anlaşılmaktadır.

87. Bildirimin amacı, toplantı ve gösteri yürüyüşünün kanuna aykırı bir unsur içerip içermediğini tespit etmek ve ayrıca devletin pozitif yükümlülüğünün bir gereği olarak

güvenlik dâhil ihtiyaç duyulan tüm tedbirlerin alınabilmesi için yetkili idareye fırsat tanımaktır. Bu amacın kamu düzeninin sağlanmasına yönelik olduğu ve dolayısıyla bildirim şartı getirilmekle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "kamu düzeninin korunması" sebebine dayandığı anlaşılmaktadır.

88. Ayrıca bildirim şartı getirilmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olup olmadığı da incelenmelidir. Bildirim şartının zımni bir izne dönüştürülmesi veya toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılmasını engelleyecek biçimde düzenlenmesi ya da bildirimle ilişkin olarak getirilen şekil şartlarının bireylere aşırı külfet yüklemesi hâlinde sınırlamanın ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

89. İtiraz konusu kurallarda, bildirim toplantının yapılmasından en az kırk sekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde yetkili makama sunulması öngörülmektedir. Bildirim şartı getirilmesindeki amaçlardan birinin devletin pozitif yükümlülüğünün gereği olarak güvenlik dâhil ihtiyaç duyulan tüm tedbirlerin alınabilmesi için yetkili idareye fırsat tanımak olduğu yukarıda ifade edilmiştir (bkz. § 87). Kamu otoritelerinin durumun gerektirdiği güvenlik önlemlerini alabilmek ve bu çerçevede personel ve araç planlaması yapabilmek için belli bir süreye ihtiyaç duyacağı açıktır. Dolayısıyla bildirim, toplantı veya gösterinin düzenleneceği günden önce yapılması zorunluluğu getirilmesinin bir ihtiyaçtan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ancak bu sürenin makul olması ve bireyler açısından toplantı veya gösteri yürüyüşü düzenlenmesini imkânsız ya da anlamsız kılmayacak şekilde belirlenmesi gereklidir. Diğer bir ifadeyle bildirim verilmesi için öngörülecek sürenin kamu düzeninin korunmasındaki kamu yararı ile bireylerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanabilmelerindeki bireysel menfaat arasında makul bir denge kurularak belirlenmesi gerekmektedir.

90. Kamu otoritelerinin alması gereken tedbirlerin mahiyeti göz önüne alındığında kırk sekiz saatlik sürenin makul olduğu ve kamu yararı ile bireysel yarar arasındaki dengenin gözetildiği kanaatine varılmaktadır. Ayrıca bildirim şartının, toplantı veya gösteri yürüyüşü düzenlenmesini zımnen izne bağlaması veya ciddi surette güçleştirmesi ya da örtülü bir şekilde toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yapılamaz hâle getirmesi söz konusu değildir. Zira bildirimde bulunmak, idarenin onayına ihtiyaç duyulmaksızın (idarece yasaklama veya erteleme kararı verilmedikçe) toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılmasını mümkün hâle getirmektedir.

91. Nitekim AİHM içtihatlarına göre toplantıların izne veya bildirim şartına bağlanması tek başına AİHS'in 11. maddesine aykırılık teşkil etmemektedir (*Skiba/Polonya*, B. No: 10659/03, 7.7.2009). AİHM, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesini temin etmek amacıyla bu hakkın kullanımının önceden bildirim veya izin şartına bağlanmasının mümkün olduğunu kabul etmekte (*DİSK ve KESK/Türkiye kararı*, B. No: 38679/08, 27.11.2012, § 28; *Djavit An/Türkiye kararı*, B. No: 20652/92, 20.2.2003, §§ 66, 67) ancak bildirim ve izin sisteminin toplantının yapılmasını engelleme veya ortadan kaldırmaya yönelik gizli bir engel oluşturma amacıyla kullanılmayacağını ifade etmektedir (*Skiba/Polonya*, B. No: 10659/03, 7.7.2009; *Sergey Kuznetsov/Rusya*, B. No: 10877/04, 23.10.2008, § 42).

92. Öte yandan kırk sekiz saat önceden yetkili idareye verilecek bildirimde, toplantının amacının, toplantının yapılacağı yer, gün, başlangıç ve bitiş saatlerinin; düzenleme kurulunun başkan ile üyelerinin açık kimlikleri, meslekleri, ikametgâhları ve varsa çalışma yerlerinin belirtilmesi ve bildirimle yönetmelikte gösterilecek belgelerin eklenmesi

zorunluluğu getirilmesi yine kamu düzeninin korunması amacına yönelik olup bireylere aşırı ve katlanılamaz bir külfet yüklemektedir.

93. Bu bağlamda bildirim şartı getirilmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin ölçüülü olduğu anlaşılmaktadır.

94. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

95. Engin YILDIRIM ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT Kanun'un 10. maddesinin 4771 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen birinci fıkrası yönünden bu görüşe katılmamışlardır.

96. Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

D. Kanun'un 11. Maddesine 6529 Sayılı Kanun'un 7. Maddesiyle Eklenen İkinci Fıkranın İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

97. Dava dilekçesinde özetle, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından yapıldığı belli olacak şekilde kaydedilmesinin, toplanma ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanımı bakımından caydırıcı bir etki gösterdiği ve hakkın kullanımını zorlaştırdığı, bunun da toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ölçüülü olmayan bir müdahale teşkil ettiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 26. ve 34. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

98. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

99. Dava konusu kuralla, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından yapıldığı belli olacak şekilde kaydedilebileceği ve elde edilen kayıt ve görüntülerin şüphelilerin ve suç delillerinin tespiti dışında bir amaçla kullanılamayacağı düzenlenmiştir.

100. Demokratik toplumun vazgeçilmez unsurlarından birini teşkil eden toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılımların sınırlandırılması veya bireylerin bu hakkı kullanmaktan caydırılması sonucunu doğuran düzenlemeler, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale teşkil eder. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından kaydedilmesinin, toplantı veya gösteri yürüyüşlerine katılım bakımından belli ölçüde caydırıcı bir etki göstermesi mümkündür. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından kaydedilmesinin öngörülmesi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale oluşturmaktadır.

101. Bu müdahalenin suç işlenmesinin önlenmesi amacına dayandığı anlaşılmaktadır. Anayasa'nın 34. maddesinde, suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla toplantı

ve gösteri yürüyüşü hakkının sınırlanabileceği kabul edildiğinden bu amaçla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalede, Anayasa’da belirtilen sınırlama sebeplerine bağlı kalındığı ve dolayısıyla meşru bir amaca dayanıldığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Ancak meşru bir amaca dayanan bu sınırlamanın ayrıca Anayasa’nın 13. maddesi uyarınca demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerekir.

102. Kanuna uygun olarak düzenlenen barışçıl bir toplantının başladıktan sonra kanuna aykırı hâle gelmesi veya bu toplantıda suç teşkil eden birtakım eylemlerin gerçekleşmesi mümkündür. Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin kalabalık gruplar tarafından gerçekleştirilmesi nedeniyle suç teşkil eden eylemlerin kimler tarafından yapıldığının tespiti bazı durumlarda mümkün olamamaktadır. Bu hâllerde suçluların cezасız kalması sonucu ortaya çıkabilmektedir. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından kayıt altına alınmasının, bu tür ispat güçlüklerinin aşılmasına yardımcı olacağı ve suçluların cezalandırılabilmesini sağlayacağı açıktır.

103. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından kayıt altına alınması, toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılım bakımından kimi bireyler üzerinde caydırıcı bir etki gösterse de bu durum oldukça sınırlı kalmakta ve suç delillerinin tespiti ile suçluların cezalandırılması yönünden elde edilecek yararlardan vazgeçilmesini gerektirecek bir boyuta ulaşmamaktadır. Ses ve görüntü kaydının suç delillerinin tespiti ve suçluların cezalandırılması bakımından sağlayacağı yararlar dikkate alındığında toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılım bakımından bireyler üzerinde yaratacağı sınırlı etkinin ihmal edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca kuralda, elde edilen kayıt ve görüntülerin şüphelilerin ve suç delillerinin tespiti dışında bir amaçla kullanılmayacağı açıkça düzenlenmektedir. Bu bağlamda, şüphelilerin ve suç delillerinin tespiti amacıyla sınırlı olarak kullanılmak üzere toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde katılımcıların ve konuşmacıların ses ve görüntülerinin kolluk tarafından kayıt altına alınması öngörülme suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı ve orantısız bulunduğu söylenemez.

104. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

105. Kuralın Anayasa’nın 2. ve 5. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

E. Kanun’un 20. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan “Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...” İbaresini İle İkinci Fıkrasının İncelenmesi

1. İtirazların Gerekçesi

106. Başvuru kararında özetle, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmanın amacının demokratik anlamda birtakım hak taleplerinin kamuoyu ile paylaşılmasını sağlamak olduğu, toplantı veya gösteri yürüyüşünün halkın ilgili toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapıldığından haberdar olmasının mümkün bulunmadığı yerlerde düzenlenmesi hâlinde anayasal hakkın aslında kullanılmaz hâle geleceği, bazı yerlerde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin yasaklanmasına imkân tanıyan kuralları Anayasa’nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Maddenin Birinci Fıkrasında Yer Alan “Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...” İbaresini

107. Maddenin birinci fıkrasında “gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları” hakkında bu Kanun’un üçüncü bölümündeki hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür. Buna göre düzenleme kurulu, bildirim şekil ve şartları, toplantının yapılmasında uygulanacak esaslar ve düzenleme kurulunun toplantı esnasındaki görev ve sorumluluklarına ilişkin olarak Kanun’un 9 ila 12. maddelerini kapsayan üçüncü bölümünde yer alan hükümler gösteri yürüyüşleri hakkında da uygulanacaktır.

108. Gösteri yürüyüşünün şekil ve şartları bakımından toplantıya ilişkin hükümlere atıf yapan itiraz konusu kurala münhasır iptal talebini içeren bu başlıkta Kanun’un 9 ila 12. maddelerinde düzenlenen şekil ve şartların da Anayasa’ya uygunluğunun incelenmesi mümkün değildir. Bu nedenle inceleme sadece gösteri yürüyüşünün şekil ve şartları bakımından toplantıya ilişkin hükümlere atıf yapılmış olması hususuyla sınırlı tutulmuştur.

109. Anayasa’nın 34. maddesinin üçüncü fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği belirtilmek suretiyle bu konuların düzenlenmesinde kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmıştır. Toplantının şekil ve şartlarına ilişkin hükümlerin gösteri yürüyüşleri hakkında da uygulanmasının öngörülmesi kanun koyucunun takdirinde olup her ikisinin de aynı şekil ve şartlara tabi kılınmasının Anayasa’ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

110. Açıklanan nedenlerle Kanun’un 20. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...” ibaresi Anayasa’nın 26. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

111. Kuralın Anayasa’nın 2., 5., 11., 12., 13. ve 90. maddeleriyle ilgili görülmemiştir.

b. Maddenin İkinci Fıkrası

112. Maddenin itiraz konusu ikinci fıkrasında, şehir ve kasaba içindeki genel yollar üzerinde yapılacak yürüyüşlere ait bildirimlerde, yürüyüşe geçmek için seçilecek toplanma yeri ile izlenecek yol ve dağılma yerinin belirtilmesinin ve ayrıca 6. madde gereğince ilan olunan yol ve yönler uylulmasının zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır.

113. Kanun’un 10. maddesinin 4771 sayılı Kanun’un 5. maddesiyle değiştirilen birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının incelendiği bölümde, bildirim usulünün Anayasa’ya aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Şehir ve kasaba içindeki genel yollar üzerinde yapılacak yürüyüşlere ait bildirimlerde, yürüyüşe geçmek için seçilecek toplanma yeri ile izlenecek yol ve dağılma yerinin belirtilmesi zorunluluğu getirilmesi, yetkili makamların gerekli önlemleri alabilmelerini sağlama amacıyla yönelik bir şekil şartıdır. Yürüyüşe geçmek için seçilecek toplanma yeri ile izlenecek yol ve dağılma yerinin belirtilmesi şartı, düzenleyicilerin arzu ettikleri yerde gösteri yürüyüşü yapılmasını engellemediğinden bireylere katlanılamaz bir yük yüklememekte, toplantı ve gösteri

yürüyüşü düzenleme hakkına demokratik bir toplumda gerekli olmayan ve ölçsüz bir müdahale niteliği taşımamaktadır.

114. Maddenin ikinci fıkrasında yer alan "...6. madde gereğince ilan olunan yol ve yönlere uyulmak şartıyla,..." ibaresi, gösteri yürüyüşünün Kanun'un 6. maddesi uyarınca belirlenerek önceden ilan edilen yol ve güzergâhlarda düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Yukarıda Kanun'un 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir." ibaresinin incelendiği bölümde açıklandığı üzere Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve güzergâhların mahallin en büyük mülki amirince önceden belirlenerek ilan edilmesi öngörülmektedir. Anılan bölümde bazı yerlerin, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenebilecek alanların önceden mahallin en büyük mülki amirince belirlenmesi yoluyla her türlü toplantı ve gösteri yürüyüşüne kapalı hâle getirilmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı belirtilmiş olup aynı gerekçeler itiraz konusu kural yönünden de geçerlidir.

115. Açıklanan nedenlerle Kanun'un 20. maddesinin ikinci fıkrası Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

116. Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

F. Kanun'un 22. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan "Genel yollar..." İbaresinin İncelenmesi

1. İtirazın Gerekçesi

117. Başvuru kararında özetle, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmanın amacının demokratik anlamda birtakım hak taleplerinin kamuoyu ile paylaşılmasını sağlamak olduğu, toplantı veya gösteri yürüyüşünün halkın ilgili toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapıldığından haberdar olmasının mümkün bulunmadığı yerlerde düzenlenmesi hâlinde anayasal hakkın aslında kullanılmaz hâle geleceği, bazı yerlerde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin yasaklanmasının Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

118. Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasında toplantı yapılması yasak yerler belirlenmiş olup "genel yollar"ın toplantı yapılamayacak yerler arasında sayılması, itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

119. Genel yollarda toplantı düzenlenmesi, halkın ulaşım hakkını zedeleyebilir. Nitekim maddenin gerekçesinden, kanun koyucunun genel yolların toplantı yeri olarak belirlenmesini yasaklama nedeninin trafik düzeninin aksatılmaması olduğu anlaşılmaktadır. Trafik düzeninin aksamasının diğer bireylerin seyahat özgürlüğünü etkileyebileceği açıktır.

120. Genel yolların toplantı yeri olarak belirlenmesinin yasaklanması, toplantı düzenlenebilecek mekânları sınırlandıracağından toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale niteliği taşımaktadır. Genel yolların toplantı yeri olarak belirlenmesinin

yasaklanması suretiyle hakka yapılan müdahalenin başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacına dayandığı ve meşru olduğu anlaşılmaktadır. Ancak meşru bir amaca dayanan bu sınırlamanın ayrıca Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerekir.

121. Genel yolların farklı amaçlarla kullanımı, farklı özgürlüklerin çatışmasına yol açabilmektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere temel hak ve özgürlüklerin çatışması durumunda, özgürlükler arasında makul bir denge kurularak her ikisinin de korunduğu bir yolun benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda genel yollarda toplantı düzenlenmesinin bu yolları kullanan kişilerin seyahat özgürlüklerini kısıtlaması, otomatik olarak bu yollarda toplantı yapılmasının yasaklanmasını gerektirmez. Diğer bir ifadeyle trafik akışının bozulması riski, genel yolların toplantılara tamamen kapatılmasına haklılık kazandırmamaktadır. Daha öncede vurgulandığı üzere toplantı ve gösteri yürüyüşünün başkalarının günlük yaşamlarını bir miktar zorlaştırması kaçınılmazdır (bkz. § 51).

122. Toplantının yapılacağı mekânın belirlenmesinde o mekânı kullanacak olan diğer bireylerin hak ve özgürlüklerine mutlak bir üstünlük tanınması durumunda, sadece şehir merkezlerinden uzak yerlerin toplantı yeri olarak belirlenmesi sonucu ortaya çıkabilmektedir. Oysa bazı durumlarda toplantının muhataplarını etkileyebilmesi bakımından düzenlendiği mekânın büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu nedenle her iki kesimin de haklarını kullanmalarını temin edecek uygun bir çözümün bulunması ve ancak zorlayıcı nedenlerin varlığı durumunda genel yollarda toplantı düzenlenmesinin yasaklanması yolunun tercih edilmesi gerekmektedir. Toplantının yapılacağı alanlar belirlenirken trafik düzeninin etkilenip etkilenmeyeceğinin de göz önünde bulundurulması haklar arasında denge kurulabilmesi bakımından gerekli ise de tek başına bu ölçütün esas alınması, toplantı düzenleme hakkı ile başkalarının hak ve özgürlükleri arasındaki dengenin başkalarının hak ve özgürlükleri lehine ölçsüz bir şekilde bozulmasına yol açacaktır.

123. Genel yol niteliği taşıyan bir yerde toplantı düzenlenmesinin trafiği aksatacak olmasının, o yerin toplantıya kapatılmasını haklı kılabilmesi için gündelik yaşamın “aşırı ve katlanılamaz” düzeyde zorlaşması gerekmektedir. İtiraz konusu kuralda ise gündelik yaşamın etkilenme boyutuna yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın genel yollarda toplantı yapılması mutlak olarak yasaklanmaktadır. Bu ise toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahaleyi demokratik toplumda gereksiz ve ölçsüz hâle getirmektedir.

124. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

125. Rıdvan GÜLEÇ ve Recai AKYEL bu görüşe katılmamışlardır.

126. Kural Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleri yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

G. Kanun'un 23. Maddesinin (a) Bendinde Yer Alan “...10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden...” İbaresinin İncelenmesi

1. Sınırlama Sorunu

127. Anayasa'nın 152. ve 6216 sayılı Kanun'un 40. maddelerine göre, Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla yapılacak başvurular itiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralı ile sınırlıdır.

128. Başvuran Mahkeme, Kanun'un 23. maddesinin (a) bendinin tamamının iptalini talep etmiş; Mahkememizce ilk inceleme aşamasında sadece kuralda yer alan "...10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden ..." ibaresi ile sınırlı olarak inceleme yapılmasına karar verilmiştir.

129. Bununla birlikte "...uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden ..." ibaresi, kuralda yer alan "9 ve..." ibaresi ile "...10..." ibaresi yönünden de ortak hüküm olduğundan itiraz konusu "...10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden..." ibaresine yönelik esas incelemenin "...10..." ibaresiyle sınırlı olarak yapılmasına karar verilmiştir.

2. İtirazın Gerekçesi

130. Başvuru kararında özetle, Kanun'un 10. maddesinin 4771 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen birinci ve ikinci fıkraları için belirtilen gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

131. Kanun'un 23. maddesinin (a) bendinde yer alan itiraz konusu ibareyle, "...10..." madde hükümlerine uygun biçiminde bildirim verilmeden yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin kanuna aykırı sayılacağı öngörülmektedir.

132. Kanun'un 10. maddesiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bildirim usulüne tabi kılınmıştır. Maddenin birinci fıkrasında, toplantı yapılabilmesi için düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim toplantının yapılmasından en az kırk sekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verileceği hükmüne bağlanmıştır. Maddenin ikinci fıkrasında ise bu bildirimde toplantının amacının; toplantının yapılacağı yer, gün, başlayış ve bitiş saatlerinin; düzenleme kurulunun başkan ile üyelerinin açık kimlikleri, meslekleri ikametgâhları ve varsa çalışma yerlerinin belirtileceği ve bildirimle yönetmelikte gösterilecek belgelerin ekleneceği ifade edilmiştir.

133. Kanun'un 10. maddesiyle getirilen bildirim şartına uyulmaması durumunda kanunda öngörülen şekil şartlarına aykırı davranılmış sayılacağı açıktır. İtiraz konusu kuralla bildirim şartına aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmasının kanuna aykırı olduğunun hükmüne bağlanmış olması bu durumun tespitinden öte bir anlam taşımamaktadır. Bildirim şartının Anayasa'ya aykırı olmadığı, Kanun'un 10. maddesinin 4771 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen birinci ve ikinci fıkralarının incelendiği bölümde saptanmıştır. Aynı gerekçeler bu kural için de geçerlidir.

134. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırılık değildir. İtirazın reddi gerekir.

135. Engin YILDIRIM, Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamışlardır.

136. Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

H. Kanun'un 23. Maddesinin (c) Bendinin İncelenmesi

1. Sınırlama Sorunu

137. Kanun'un 23. maddesinin itiraz konusu (c) bendiyle, 7. madde hükümleri gözetilmeksizin yapılan toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanun'a aykırı sayılacağı belirtilmektedir.

138. Kanun'un 7. maddesi, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin zaman yönünden sınırlarını düzenlemektedir. Maddenin birinci fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ve bu amaçla toplanmalara güneş doğmadan başlanamayacağı kurala bağlanmak suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşleri sabah güneşin doğuşuyla sınırlanmış, güneşin doğuşundan önceki zamanda ise toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesi ve bu amaçla toplanması yasaklanmıştır. Anılan maddenin ikinci fıkrasında ise açık yerlerdeki toplantılar ile yürüyüşlerin güneş batmadan önce dağılacak şekilde, kapalı yerlerdeki toplantıların ise saat 24.00'e kadar yapılabileceği öngörülmüştür. Bu durumda güneşin batışından sonra açık alanlarda toplantı ve gösteri yürüyüşü, saat 24.00'ten sonra ise kapalı alanlarda toplantı düzenlenmesi mümkün değildir. Belirtilen düzenlemelere aykırı şekilde yapılacak toplantı ve gösteriler, kanuna aykırı sayılacaktır.

139. Başvuru kararında, Kanun'un 7. maddesinin tamamının iptali talep edilmiş ancak Mahkememizce ilk inceleme aşamasında, 7. maddenin esasına yönelik esas incelemenin ikinci fıkrasında yer alan "...güneş batmadan önce dağılacak şekilde..." ibaresiyle sınırlı olarak yapılmasına karar verilmiştir. Kanun'un 23. maddesinin (c) bendinde, 7. maddeye atıfta bulunularak Kanun'a aykırı sayılan fiillerden biri düzenlendiğinden aynı sınırlamanın Kanun'un 23. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi yönünden de yapılması gerekmektedir. Bu durumda Kanun'un 23. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine yönelik esas incelemenin Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "...güneş batmadan önce dağılacak şekilde..." ibaresi yönünden sınırlı olarak yapılmasına karar verilmesi gerekmiştir.

2. İtirazın Gerekçesi

140. Başvuru kararında özetle, Kanun'un 7. maddesinin 6529 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasında yer alan "...güneş batmadan önce dağılacak şekilde..." ibaresi için belirtilen gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

141. İtiraz konusu kuralla, güneşin batışından sonra toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin Kanun'a aykırı sayılması öngörülmektedir.

142. Kanun'un 7. maddesinin 6529 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasında yer alan "...güneş batmadan önce dağılacak şekilde..." ibaresi iptal edildiğinden konusu kalmayan talep hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

I. Kanun'un 23. Maddesinin (d) Bendinin İncelenmesi

1. İtirazın Gerekçesi

143. Başvuru kararında özetle, Kanun'un 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir..." ibaresi için belirtilen gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

144. Kanun'un 23. maddesinin birinci fıkrasının itiraz konusu (d) bendiyle, Kanun'un 6. ve 10. maddeleri gereğince belirlenen yerler dışında yapılan toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanun'a aykırı sayılacağı öngörülmektedir.

145. Kanun'un 6. maddesinde, toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâhın belirlenmesine ilişkin hükümler yer almaktadır. Anılan maddenin ikinci fıkrasıyla il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının belirlenmesi hususunda mahallin en büyük mülki amirine yetki tanınmış, onun bu belirlemeyi yaparken kamu düzeni ve genel asayişin bozulmaması ve 22. maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kriterlerini dikkate alması ve ayrıca TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşlerine başvurması öngörülmüştür. Kanun'un 10. maddesinde de bildirim şartına yer verilmiş, ikinci fıkrasının (b) bendinde toplantının yapılacağı yer bildirimde bulunması gereken hususlar arasında sayılmıştır.

146. Bir toplantı veya gösterinin mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenen yerler dışında düzenlenmesi durumunda bunun Kanun'daki düzenlemelere aykırı olacağı açıktır. İtiraz konusu kuralla Kanun'un 6. ve 10. maddeleri gereğince belirlenen yerler dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin Kanun'a aykırı olduğunun hükme bağlanmış olması, bu durumun tespitinden öte bir anlam taşımamaktadır. Kanun'un, 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir." ibaresinin incelendiği bölümde, toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhlarının mahalli en büyük mülki amir tarafından belirlenmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anılan gerekçeler bu kural yönünden de aynen geçerlidir.

147. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

148. Engin YILDIRIM ve Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe katılmamışlardır.

149. Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

İ. Kanun'un 23. Maddesinin (e) Bendinin İncelenmesi

1. Sınırlama Sorunu

150. Başvuran Mahkeme, Kanun'un 23. maddesinin (e) bendinin iptalini talep etmiştir. İtiraz konusu kuralda, 20. maddedeki yöntem ve şartlar ile 22. maddedeki yasak ve önlemlere uyulmaksızın yapılan toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanun'a aykırı sayılacağı öngörülmektedir.

151. Başvuran Mahkeme, kuralda yer alan Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasının da iptalini talep etmiş ancak Mahkememizce ilk inceleme aşamasında 22. maddenin birinci fıkrasına ilişkin esas incelemenin "*Genel yollar...*" ibaresiyle sınırlı olarak yapılmasına karar verilmiştir. Aynı sınırlandırmanın, 22. maddedeki yasak ve önlemlere uyulmaksızın düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin Kanun'a aykırı sayılmasını öngören itiraz konusu kural yönünden de yapılması gerekmektedir. Bu durumda itiraz konusu kuralda yer alan "*...ve 22. maddedeki yasak ve önlemlere uyulmaksızın...*" ibaresine yönelik esas incelemenin Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "*Genel yollar...*" ibaresi yönünden sınırlı olarak yapılmasına karar verilmesi gerekmiştir.

2. İtirazın Gerekçesi

152. Başvuru kararında özetle, Kanun'un 20. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "*Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...*" ibaresi ile ikinci fıkrası ve Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "*Genel yollar...*" ibaresi için belirtilen gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12., 13., 26., 34. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. "20 nci maddedeki yöntem ve şartlara ve..." İbaresinin İncelenmesi

153. İtiraz konusu kuralla, 20. maddedeki yöntem ve şartlara uyulmaksızın düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin Kanun'a aykırı sayılacağı öngörülmektedir.

154. Kanun'un 20. maddesinde, gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları ile ertelenmesi veya yasaklanmasına ilişkin olarak toplantıya dair hükümlere atıfta bulunulmakta; ayrıca gösteri yürüyüşüne ilişkin bildirimlerde bulunması gereken diğer bazı hususlara yer verilmektedir. Kanun'da öngörülen şekil ve şartlar ile ertelenme veya yasaklanmaya ilişkin hükümlere uyulmaması durumunda kanuna aykırı davranılmış sayılacağı açıktır. İtiraz konusu kuralla Kanun'da öngörülen şekil ve şartlara ya da ertelenme veya yasaklanmaya ilişkin hükümlere aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmasının kanuna aykırı olduğunun hükme bağlanmış olması bu durumun tespitinden öte bir anlam taşımamaktadır. Gösteri yürüyüşlerinin bu şekil ve şartlara tabi olarak yapılması mecburiyetinin Anayasa'ya aykırı olmadığı hususu Kanun'un 20. maddesinin birinci

fıkrasında yer alan “Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...” ibaresi ile ikinci fıkrasının incelendiği bölümde saptanmıştır. Aynı gerekçeler bu kural için de geçerlidir.

155. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

156. Engin YILDIRIM bu görüşe katılmamıştır.

157. Kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

b. “...22. maddedeki yasak ve önlemlere uyulmaksızın,” İbaresinin “Genel yollar...” İbaresine Yönünden İncelenmesi

158. İtiraz konusu kuralla genel yollarda toplantı yapılmasının Kanun'a aykırı sayılacağı öngörülmektedir.

159. Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Genel yollar...” ibaresi iptal edildiğinden konusu kalmayan talep hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

V. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

160. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, “Kanun, kanun hükmünde kararname ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.” denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanarak, Mahkemenin gerekli gördüğü hâllerde, Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

161. 6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 7. maddesinin, 6529 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasında yer alan “...güneş batmadan önce dağılacak şekilde...” ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu ibareye ilişkin iptal hükmünün kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

162. Dava dilekçesinde özetle, iptali istenen hüküm ve ibarelerin uygulanması hâlinde hukuk devleti ilkesinin, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, ifade özgürlüğünün, kişinin temel hak ve hürriyetlerinin, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlandırılmayacağı prensibinin ve kanun önünde eşitlik ilkesinin ihlal edilmiş olacağı ve bu anayasal ilke ve güvenceler yönünden telafisi imkânsız zararların doğacağı belirtilerek kuralların yürürlüklerinin durdurulması talep edilmiştir.

6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun;

A. 2.3.2014 tarihli ve 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde ve beşinci fıkrasında yer alan "...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak..." ibarelerine yönelik yürürlüğün durdurulması taleplerinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 1. 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan..." ve "...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir." ibarelerine,

2. 11. maddesine, 6529 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle eklenen ikinci fıkraya,

yönelik iptal talepleri, 28.9.2017 tarihli, E.2014/101, K.2017/142 sayılı kararla reddedildiğinden bu fıkra ve ibarelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

28.9.2017 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VII. HÜKÜM

6.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun;

A. 2.3.2014 tarihli ve 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin;

1. İkinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan;

a. "...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

b. "...Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Engin YILDIRIM'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

c. "...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Hasan Tahsin GÖKCAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Dördüncü fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Hasan Tahsin GÖKCAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. Beşinci fıkrasında yer alan "...ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B. 7. maddesinin, 6529 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle değiştirilen ikinci fıkrasında yer alan "...güneş batmadan önce dağılacak şekilde..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü

fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

C. 10. maddesinin;

a. 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. İkinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

D. 11. maddesine, 6529 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle eklenen ikinci fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

E. 20. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “*Gösteri yürüyüşlerinin şekil ve şartları...*” ibaresi ile ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

F. 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “*Genel yollar...*” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Rıdvan GÜLEÇ ile Recai AKYEL'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

G. 23. maddesinin;

1. (a) bendinde yer alan “*...10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden...*” ibaresine yönelik esas incelemenin “*...10...*” ibaresiyle sınırlı olarak yapılmasına, OYBİRLİĞİYLE,

2. (a) bendinde yer alan “*...10...*” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Engin YILDIRIM, Osman Alifeyyaz PAKSÜT ile Hasan Tahsin GÖKCAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. (c) bendine yönelik esas incelemenin, Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*...güneş batmadan önce dağılacak şekilde...*” ibaresi yönünden sınırlı olarak yapılmasına, bu yönden inceleme yapılan kural hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, OYBİRLİĞİYLE,

4. (d) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Engin YILDIRIM ile Hasan Tahsin GÖKCAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

5. (e) bendinin;

a. “*20 nci maddedeki yöntem ve şartlara ve...*” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Engin YILDIRIM'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. “*...22 nci maddedeki yasak ve önlemlere uyulmaksızın,*” ibaresine yönelik esas incelemenin, Kanun'un 22. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “*Genel yollar...*”

ibaresi yönünden sınırlı olarak yapılmasına, bu yönden inceleme yapılan kural hakkında
KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, OYBİRLİĞİYLE,
28.9.2017 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Burhan ÜSTÜN

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

A. “...Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan...” ibaresi yönünden

1. 2911 sayılı Kanun’un 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının “...Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile... görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir” hükmü yer almaktadır. Kural, mahallin en büyük mülki amirinin bu yetkisini kullanırken Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşlerini almasını öngörmektedir.

2. İl ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı belirlenirken görüşlerinin alınacağı ifade edilen siyasi partilerin il ve ilçe temsilcilerinin sadece TBMM’de grubu bulunan siyasi partilerle sınırlandırılması çoğulcu ve katılımcı demokratik hukuk devleti ilkesine uygun düşmemektedir.

3. Anayasa’nın 10. maddesinde, “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir”, hükmü yer almaktadır. Buradaki “herkes” kavramının içine Anayasa’nın 68. maddesinde “demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları” olarak nitelendirilen siyasi partilerin de girdiği kuşkusuzdur. Çoğulcu demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olan siyasi partilerden sadece belli bir güce ulaşmış olanlar lehine getirilen söz konusu kural TBMM’de grubu bulunmayan siyasi partiler aleyhine ayrımcılığa sebebiyet vermekte ve 10. maddenin ilk fıkrasındaki kanun önünde eşitlik ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

4. Kanun koyucu, kamuoyunda “tabela partileri” olarak bilinen ve aktif olarak herhangi bir siyasi faaliyet içerisinde bulunmayan partilerin temsilcilerinin görüşlerinin alınmasını uygun görmemiş olabilir. Bununla birlikte ülkemizdeki siyasi partilerden en azından bazılarının çeşitli il ve ilçelerde örgütlenmiş olduğunu ve bir takım siyasi faaliyetlerde de bulunduğunu düşünürsek, bu partilerin il ve ilçe temsilcilerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının tespitinde görüşlerinin alınmaması anayasanın 68. maddesinin ikinci fıkrasında ifade edilen siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olduğu şeklindeki hükme aykırı düşmektedir. En önemli temel hak ve siyasi faaliyetlerden olan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin düzenlenmesiyle ilgili bir konuda bu partilerin görüşlerinin alınmaması demokratik siyasi hayat açısından anayasada vücut bulan ifadenin tersine vazgeçilebilir oldukları anlamına gelmektedir.

5. Belirtilen nedenlerle, “...Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan...” ibaresinin Anayasa’nın 2., 10. ve 68. maddelerine aykırı düştüğü kanaatiyle çoğunluk kararına katılmıyorum.

B. “...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir” ve “Toplantı ve gösteri yürüyüşleri yer ve güzergâhı hakkında sonradan yapılacak değişiklikler de aynı yöntemle yapılır” ibareleri yönünden

6. Kurala göre il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı yukarıda sayılan kuruluş temsilcilerinin görüşü alınarak mahallin en büyük mülki âmiri tarafından belirlenecektir.

7. Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında, “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.” denilmektedir. Anayasa'nın 26. maddesinde düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar arasında yer alan “başka yollar” ibaresiyle her türlü ifade aracının anayasal güvence altında olduğu kabul edilmiştir.

8. Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında, “Herkes, önceden izin almadan, silahlı ve saldırgan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.” denilmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı anayasal koruma altına alınmıştır.

9. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı anayasada mutlak bir hak olarak düzenlenmemiş, 34. maddenin ikinci fıkrasında, bu hakkın, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca anılan maddenin üçüncü fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği belirtilmek suretiyle kanun koyucuya düzenleme yetkisi tanınmıştır.

10. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, ifade özgürlüğüyle de yakından bağlantılı olup, bu özgürlükle birlikte demokratik toplum düzeninin en önemli parçalarından birini oluşturmakta ve bireylerin belli bir konudaki düşüncelerini ifade etmelerine ve bunları kamuoyuyla paylaşıp, karar vericiler üzerinde etki yaratmak için bir araya gelebilmelerine imkân tanımaktadır. Bu hak, tıpkı ifade özgürlüğünde olduğu gibi, toplumun geneli tarafından savunulan ve kabul gören düşünce ve fikirlerin yanı sıra toplumun genelini rahatsız edebilecek, endişelendirecek, hatta şok edecek veya onların belirli düzeyde tepkilerini çekebilecek bazı fikirleri savunma amacıyla da kullanılabilir.

11. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının, tıpkı ifade özgürlüğü gibi, demokratik toplumun temellerinden birini teşkil ettiğini ve bu sebeple dar bir yoruma tabi tutulmaması gerektiğine işaret etmiştir.¹

12. AİHM, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesini temin amacıyla bu hakkın kullanımının önceden bildirim veya izin şartına bağlanmasının mümkün olduğunu kabul etmekte ve bunun tek başına Sözleşmenin 11. maddesinde güvence altına alınan barışçıl toplanma özgürlüğüne gizli bir engel oluşturmadığına işaret etmektedir.²

¹ *Ezelin/Fransa*, Başvuru No: 11800/85, Karar Tarihi: 26.4.1991, § 37.

² *Oya Ataman/Türkiye* Başvuru No: 74552/01, Karar Tarihi: 05.12.2006 § 36; *Bukta ve Diğerleri/Macaristan* Başvuru No: 25691/04, Karar Tarihi: 17. 7. 2007 §§ 35-36; *Skiba/Polonya*, Başvuru No: 10659/03, Karar Tarihi: 7.7.2009; *DİSK ve KESK/Türkiye*

13. Bununla beraber bildirim ve izin sisteminin, toplantının yapılmasını engelleme amacıyla kullanılmayacağını vurgulayan Strazburg Mahkemesi bazı kamusal mekânlar yönünden getirilecek sınırlamanın, Sözleşmede belirtilen sınırlama nedenlerinden birine dayanması ve meşru bir amacın var olduğunun somut ve inandırıcı gerekçelerle ortaya konulması gerektiğini belirterek hedeflenen kitlenin görüş ve duyuş alanı içinde olmayan ve bu nedenle etkisi zayıf kalacak olan bir toplantı ve gösteriye izin verilmiş olmasının Sözleşme'nin 11. maddesine uygun davranıldığı anlamına gelmeyebileceğine de dikkati çekme ihtiyacı duymuştur.³

14. BM İnsan Hakları Komitesi, Barışçıl Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü BM Özel Raportörü ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİT) Toplantı Özgürlüğü Uzmanlar Paneli toplantı ve gösteri yürüyüşünün hedeflenen kitlenin görüş ve duyuş alanı içinde olması gerektiğine işaret etmişlerdir.⁴ Toplantı ve gösteri kamuoyunca hissedilmeli, bildirimde bulunma şartı gereksiz bürokratik işlemlere boğulmamalıdır.⁵ Yetkili otoriteler tarafından zaman ve mekân konusunda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyicilerine telkinlerde bulunmak, onlarla bu hususta müzakere etmek hakkın sınırlanması anlamına geleceğinden, sınırlamaların BM Medeni ve Siyasî Haklar Sözleşmesinin 21. maddesindeki gereklilik ve ölçülülük ilkeleriyle uyumlu olması gerekmektedir.⁶

15. Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin "önceden izin almadan" bu hakka sahip olduğu belirtilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılabilmesi için önceden izin alınması zorunluluğunun bulunmaması, hak sahibinin, toplantı ve gösteri yürüyüşünü istediği yerde yapabileme imkânına sahip olduğu anlamına gelmektedir.

16. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının amacı ve mahiyeti dikkate alındığında, bu hakkın, toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâhı tespit etme ve seçme hakkını da kapsadığı açıktır. Toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlendiği yer ve güzergâhın, açıklanan düşüncenin muhataplarına ulaştırılması ve onlar üzerinde yaratacağı etkinin büyüklüğü bakımından önem taşıdığı

Başvuru No: 38679/08, Karar Tarihi: 27.11.2012, § 28; *Djavit An/Türkiye* Başvuru No: 20652/92, Karar Tarihi: 20.2.2003, §§ 66-67; *Balçık ve diğerleri/Türkiye*, Başvuru No: 25/02, Karar Tarihi: 29.10.2007.

³ *DISK ve KESK/Türkiye*, Başvuru No: 38676/08, Karar Tarihi: 27.11.2012, § 27; *Galstyan/Ermenistan*, Başvuru No: 26986/03, Karar Tarihi: 15.11.2007, § 114; *Sergey Kuznetsov/Rusya*, Başvuru No: 10877/04, Karar Tarihi: 23.10.2008, § 42.

⁴ UN Human Rights Council, Second Thematic Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Maina Kiai, UN Doc. A/HRC/23/39, 24 April 2013, § 60.

⁵ UN Human Rights Council, Second Thematic Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Maina Kiai, UN Doc. A/HRC/23/39, 24 April 2013 § 54; Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly prepared by the OSCE/ODIHR (2010) Panel of Experts on The Freedom of Assembly, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) Warsaw <https://www.osce.org/odihr/73405?download=true> §§ 115-117, erişim tarihi 2.11.2017.

⁶ UN Human Rights Council, Second Thematic Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Maina Kiai, UN Doc. A/HRC/23/39, 24 April 2013 § 56.

yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâhın seçiminin kural olarak, düzenleyicilerin takdirinde olması gerekir.

17. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği ve bu sınırlamaların, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

18. Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek alanların mahallin en büyük mülki amirince belirlenen yer ve güzergâhlarla sınırlandırılmasının, bireylerin toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânı seçme hakkına müdahale teşkil ettiği ve bu müdahalenin de kanunilik ölçütüne uygun olduğu açıktır.

19. Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek alanların mahallin en büyük mülki amirince belirlenmesinin ve bu nedenle hakkın kullanılmasında sınırlama yapılmasının, kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen meşru amaçlara hizmet ettiği söylenebilir. Diğer taraftan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sınırlama getirilebilmesi için meşru bir amacın varlığı yeterli olmayıp Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen diğer güvencelere de uyulması gerekmektedir.

20. Dava konusu kurallarla, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek alanlar, mahallin en büyük amirince belirlenen yer ve güzergâhlarla sınırlandırılmak suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahalede bulunulup, bir sınırlama getirilmişse de anılan hakkın özüne dokunulduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla beraber, demokratik bir toplumda bu hakka müdahale edilebilmesi, ancak zorlayıcı nedenlerin varlığına bağlıdır.

21. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı alan ve güzergâhların önceden belirlenmesi katılımcılar ve toplum açısından bazı güvenceler sağlasa da haktan yararlanma üzerinde caydırıcı bir etki yaratabilir çünkü kişiler toplantı ve gösteri yürüyüşünün gerçekleştirileceği mekândan dolayı etkisiz olabileceğini düşünebilirler ve toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmaktan vazgeçebilirler. Bu nedenle toplantı yerinin önceden mülki amirince belirlenmesinin hakkın kullanımını, dolayısıyla da etkisini azaltıcı bir işlev gördüğünü söylemek mümkündür. Kaldı ki, bir toplantı ve gösteri yürüyüşü katılımcılar için belli siyasi ve toplumsal anlamları ve simgesel önemi olan ve toplumsal bellekte yer edinmiş mekânlarda gerçekleştirilmek istenebilir. Bu mekânlar dışında hakkın kullanılması hakkın öznelere ve amaçları açısından çok da anlamlı olmayabilir.

22. Toplantı ve gösteri yürüyüşünün türü, mahiyeti, kapsamı, amacı, biçimi, katılanların sayısı gibi unsurlar dikkate alınmak suretiyle toplantının talep edilen yerde yapılmasının kamu düzenini etkileyip etkilemediği veya başkalarının hak ve özgürlüklerini zedeleyip zedelediği hususu değerlendirildikten sonra yasaklama kararının gerekliliği noktasında bir karar verilmesine imkân tanımadan, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenebilecek alanların önceden mahallin en büyük mülki amirince belirlenmesi yoluyla bazı yerlerin her türlü toplantı ve gösteri yürüyüşüne kapalı hale getirilmesi demokratik toplum düzeni bakımından gerekli değildir ve zorlayıcı acil bir toplumsal ihtiyaca da cevap vermemektedir.

23. Açıklanan nedenlerle, dava konusu kuralların Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırılık taşıdığı düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmak mümkün olmamıştır.

C. "...en az kırksekiz saat önce...", ve "10 uncu..." ibareleri bakımından

24. Kanun'un 10. maddesiyle, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bildirim usulüne tabi kılınmıştır. Maddenin birinci fıkrasında, toplantı yapılabilmesi için düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az kırksekiz saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verileceği hükme bağlanmıştır.

25. Kanun'un 23. maddesinin itiraz konusu ibarenin yer aldığı (a) bendinde, 10. madde hükümlerine uygun olarak bildirimde bulunulmadan düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin kanuna aykırı sayılacağı öngörülmektedir.

26. Bildirim şartına uyulmadan düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşünün kanuna aykırı sayılmasının hakka müdahale teşkil ettiği açıktır. Bildirim şartıyla kamu güvenliği ve kamu düzeninin korunması hedeflendiğinden bu şarta uyulmadan düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşünün kanuna aykırı sayılmasının meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla asıl tartışılması gereken mesele, bu şarta uyulmadan düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşünün kanuna aykırı sayılmasının demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı ve ölçülü bir müdahale teşkil edip etmediği hususudur.

27. Toplantı ve gösteri yürüyüşünün kırksekiz saat önceden bildirilmesi şartına tabi tutulması ani ve hızlı bir şekilde gelişen ve bu nedenle kırksekiz saat önceden bildirimde bulunulması mümkün olmayan olaylar üzerine düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasa dışı hale getirmektedir. Bildirim şartına uyulmadan gerçekleştirilen bir toplantı ve gösteri yürüyüşü yasa dışı bir hale geldiğinde kolluk güçleri tarafından zor kullanma da dâhil olmak üzere dağıtılabilmektedir. Böyle bir bir toplantı veya gösteri yürüyüşünü düzenleyen veya yönetenlerle bunların hareketlerine katılanların, bir yıl altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacakları Kanunun 28. maddesinin birinci fıkrasında belirtilmektedir.

28. Ortaya çıkan çok yeni bir duruma bazı kişiler derhal tepki göstermek ve bu tepkilerini kamuoyuna ve yetkililere toplantı ve gösteri yürüyüşü şeklinde göstermek ve iletmek isteyebilirler. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin aciliyet taşıdığı bazı hallerde bildirim şartının aranması, toplantı veya gösteri yürüyüşünün amacına ulaşmasına mani olabilecektir. Bu gibi durumlarda, bildirim şartı yerine getirildikten sonra toplantı veya gösteri yürüyüşü düzenlenmesi, bu toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılmasını anlamsızlaştıracak ve bu konudaki mesajların sığağı sığağına verilmesine engel teşkil edebilecektir. Bu nedenle, güncel ve somut bir olaya anlık olarak tepki gösterilmesi gereken hâllerde, önceden bildirimde bulunma gerekliliği yerine getirilmeden toplantı veya gösteri yürüyüşü düzenlenmesi gerekir. AİHM de bu tür durumlarda söz konusu toplantı ve gösterinin (başarılı olmak şartıyla) önceden izin veya haber verme şartı yerine getirilmemiş olsa dahi yapılabilmesi gerektiğini kabul etmektedir.⁷

⁷ *Bukta ve Diğerleri/Macaristan*, Başvuru No: 25691/04, Karar Tarihi: 17.7.2007, §§ 36-38.

29. Kırksekiz saatlik süre içinde bildirimde bulunulmasının anlamsız kalacağı olaylar ile bildirimsiz olsa bile kamu güvenliği ve düzeni bakımından tehdit oluşturmayan barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin, toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılanların düşüncelerini ifade etmelerine yetecek derecede müsamaha gösterilmeden dağıtılması sonucunu doğuran kural, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına demokratik toplum düzeni açısından zorlayıcı acil bir toplumsal ihtiyacı karşılamayan ve ölçülü olmayan bir sınırlama getirmektedir.

30. Diğer taraftan, itiraz konusu kural, nitelik yönünden herhangi bir ayırım yapılmasına imkân vermezsiniz bildirimde bulunulmayan her türlü toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleyen veya yönetenlerle bunların hareketlerine katılanların, asgari bir yıl altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını hükme bağlamıştır. Kamu güvenliği ve düzeni bakımından tehdit oluşturmayan barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerini düzenleyen veya yönetenler ile katılanlara, sırf bildirimde bulunulmamış olması nedeniyle asgari bir yıl altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilmesi biçimindeki yaptırımın uygulanması ve bu yaptırımın ani gelişen olaylara tepkinin bir ifadesi olarak düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılanları da kapsamaması orantılı değildir.

31. Belirtilen nedenlerle dava konusu kuralların Anayasa'nın 13., 26., 34. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle karara muhalif kalmıştır.

D. “6 ve 10 uncu maddeler gereğince belirtilen yerler dışında” ve “20 nci maddedeki yöntem ve şartlara ve...” ibareleri yönünden

32. Kanun'un 23. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendiyle, Kanun'un 6. ve 10. maddeleri gereğince belirlenen yerler dışında düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin kanuna aykırı sayılması öngörülmektedir. Buna göre, mahallin en büyük mülki amirince belirlenen yer ve güzergâhların dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesi kanuna aykırı sayılmaktadır.

33. Kanun'un, 6529 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir.” ibaresi yukarıda incelenmiştir. Buradaki gerekçeler, mahallin en büyük mülki amirince belirlenen yerler dışında kalan alanlarda düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşünün kanuna aykırı sayılmasını öngören itiraz konusu kural yönünden de geçerlidir. Dolayısıyla mahallin en büyük mülki amirince belirlenen yerler dışında kalan alanlarda düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin dağıtılması ve bunu düzenleyen veya yönetenlerle bunların hareketlerine katılanların cezalandırılması sonucunu doğuran kural, demokratik toplum düzeni bakımından gerekli bir müdahale niteliği taşımamaktadır.

34. Açıklanan nedenlerle, dava konusu kuralla Anayasa'nın 13., 26. ve 34. maddelerine aykırılık taşıdığı gerekçesiyle karara katılmıyorum.

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun itiraz yoluyla iptali istenen 10. maddesinde; toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az 48 saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu yerin valilik veya kaymakamlığına verileceği öngörülmektedir.

Kanun'un iptal davasına konu 23. maddesinin (a) bendinde yer alan "... 10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden ..." yapılan toplantıların, maddenin son cümlesine göre kanuna aykırı sayılacağı belirtilmektedir.

Buna göre, en az 48 saat önce bildirimde bulunmaksızın toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanuna aykırı sayılacak olup, toplantıya ve yürüyüşe katılanların Kanun'un 28. maddesi gereğince bir yıl altı aydan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacakları anlaşılmaktadır.

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü, aynı zamanda ifade özgürlüğünün bir aracı olup, Anayasa'nın 34. maddesinde ayrı bir temel hak olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle, bu hakka yapılacak sınırlamaların, maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlama nedenlerine dayanması ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirlenen güvencelere uygun olması yani, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaması gerekir. Çoğunluk gerekçesinde de belirtildiği gibi, AIHM içtihatları, bu hakkın demokratik toplumun temellerinden birini teşkil ettiğini ve bu sebeple dar yoruma tabi tutulmaması gerektiğini kabul etmiştir (*Ezelin/Fransa, 11800/85*).

3. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyenlerin amacı sadece kendi görüşlerini kendi aralarında dile getirmekten ibaret olmayıp, daha ziyade belli bir konuda bu görüşlerini farklı düşünen veya o konuda fikir sahibi olmayanlara duyurmak, benimsetmeye çalışmak, sadece yerel değil ülke ve dünya ölçeğinde de yaşanmış veya yaşanabilecek bir olayı, bir olguyu, alınacak bir kararı, siyasi veya idari bir eylem veya işlemi desteklemek veya protesto etmek, bir sonucun gerçekleşmesini veya gerçekleşmemesini talep etmek için karar alıcıların dikkatini çekmek, toplumsal bir farkındalık yaratmaya çalışmaktır.

Günümüzde uluslararası veya ülke içi gelişmelerin seyri ve hızı, siyasi ve idari tasarrufların gelişen olaylar karşısında çok süratli bir şekilde kararlar alınmasını gerektirmekte; gündemler çok hızlı değişebilmektedir. Bu nedenle, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin etkisini yitirmeden, olayların gerisinde kalarak anlamsız hale gelmeden yapılabilmesine ihtiyaç vardır.

4. Bildirim en az 48 saat önce ve çalışma saatleri içinde yapılması, aksi halde toplantı veya gösteri yürüyüşünün yasaya aykırı hale gelmesi sonucunu doğuran kurallar, hazırlık süresi ve resmi tatiller de hesaba katılacak olursa, bazı durumlarda toplantı veya gösteri yürüyüşünün makul olmayan uzun bir süre gecikmesine ve etkisiz kalmasına yol açabilecektir. Öte yandan, bu kadar uzun bir süre, bildirim yapılmış bir toplantı veya gösteri yürüyüşünün yasal olarak başlamakla birlikte sonradan yasa dışı bir toplantı veya gösteriye dönüşmesini önlemek amacıyla da izah edilemez. Bu nedenle, iptal istemine konu 10. maddeyle öngörülen 48 saat önce bildirimde bulunma koşulunun, Anayasa'nın 34. maddesindeki temel hakka ölçsüz ve gereksiz bir müdahale teşkil ettiği görüşündeyim.

5. İptal istemine konu olan Kanun'un 23. maddesindeki "...10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden veya toplantı veya yürüyüş için belirtilen gün ve saatten önce veya sonra" biçimindeki (a) bendinin incelemesi Mahkememizce sadece "10 uncu madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden" ibaresiyle sınırlı olarak yapılmış ise de, 10 uncu maddede 48 saat önce bildirim yükümlülüğü getirildiği getirildiği ve buna uyulmaması halinde toplantı veya gösteri yürüyüşünün belirtilen gün ve saatten önce veya sonra yapıldığına bakılmaksızın kendiliğinden yasa dışı hale geleceği öngörüldüğünden, kuraldaki atıf (10 uncu madde), yukarıda açıklanan aynı gerekçelerle, Anayasa'ya aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle, çoğunluk görüşüne katılmamaktayım.

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Esas Sayısı : 2014/101

Karar Sayısı : 2017/142

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 2911 Sayılı Kanunun 6529 sayılı Kanunla değişik 6. maddesinin ikinci fıkrasında; toplantı ve gösteri yürüyüşünün yer ve güzergahının, anılan fıkra da belirtilenlerin görüşü alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirleneceği belirtilmektedir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı, küçük ya da büyük bir toplumsal sorunu dile getirmeyi veya siyasi bir fikri savunmayı kapsayan, bir grup insanın ifade özgürlüğünü açıklama biçimini kapsamaktadır. Bir yönüyle örgütlenme özgürlüğünü, diğer yönüyle de ifade özgürlüğünü ilgilendirmekle birlikte Anayasanın 34. maddesinde bağımsız bir hak olarak düzenlenmiştir. Anayasal bir güvenceye kavuşturulan bu hakkın sosyal sorunları dile getirme, siyasal katılmaya katkısı ve ifade özgürlüğünü gerçekleştirme gibi fonksiyonları nedeniyle, demokratik toplumun temelini oluşturduğu kabul edilmektedir.

Anayasanın 34/1. maddesinde "*herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir*" denilmektedir. İfade ediliş biçimi ve hakkın özü gereği bu hükümden, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının izne tabi tutulamayacağı ve kural olarak hakkı kullanmak isteyenlerin, etkili olacakları yer ve güzergahta icra edebileceklerinin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Buna karşın elbette birtakım kamusal zorunluluklar veya başkalarının haklarının korunmasına bağlı nedenlerle hakkın sınırlanabilmesi gerekir. Nitekim 2. fıkra da sınırlama nedenleri gösterilmektedir. Fakat birinci fıkra da belirtilen temel kuraldan, hakkı kullananların yer ve güzergahı belirlemeye de haklarının olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Nitekim kimi durumda eylemin belirli bir yerde yapılması, (örneğin mahalle yolundaki kazaları protesto edenlerin, eylemlerini bu yerde yapmak istemeleri gibi) etkili olunması bakımından büyük önem taşımaktadır. Belirttiğimiz yorumun dayanağının gerek hakkın anayasal düzenleniş biçiminde, gerekse hakkın özünde mündemiç olduğunu düşünmekteyiz. Diğer taraftan, 2001

yılında 4709 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliği sırasında (değişiklik gerekçesinde belirtildiği üzere demokratik standartlara ve insan hakları hukukunun evrensel ilkelerine uygunluğu sağlamak amacıyla), 34. maddede yer alan "...yetkili idari merci gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergahı tespit edebilir" şeklindeki ikinci fıkranın yürürlükten kaldırılması da bu yorumu teyit etmektedir.

İkinci fıkraya uyarınca kanunla sınırlama nedenlerine uygun biçimde, bazı yer ve güzergahların bu tür eylemler için uygun olmayabileceği düzenlenebilir. Örneğin şehir trafiğinin yoğun olarak işlediği yollarda, mabet, hastane, askeri birlik, vb. yerlerin önlerinde geniş katılımlı toplantılar yapılması yasaklanabilir. Başka bir anlatımla Anayasadaki düzenlemede hakkın kullanılmayacağı yerlerin belirlendiği, diğer herhangi bir yerde ise toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılabileceğinin kabul edilmiş olduğu sonucu çıkartılmalıdır. Fakat tersinden bir bakışla Anayasa hükmünün, mülki amir tarafından sadece hakkın kullanılabilceği yerlerin sınırlı bir biçimde belirlenmesini içerdiğinin yorumlanması, hakkın özünü ihlal eder niteliktedir.

Gerçekten de incelenen kanun hükmünde "*il ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergahı ... mahallin ... mülki amiri tarafından belirlenir*" biçimindeki ifade ile bir taraftan güzergahı belirleme yetkisi hakkı kullananlardan alınarak mülki amire verilmekte, diğer taraftan da sadece belirli birkaç yerde hakkın kullanımına izin verilip, şehirdeki diğer tüm alanların kategorik biçimde yasaklanması mümkün kılınmaktadır. Ayrıca, mülki amir tarafından belirlenen yer dışında hakkın kullanılmasının kanun dışı sayılarak aynı kanunda hapis cezası yaptırımı ile karşılanması da hakkın özüne yönelik bu olumsuz müdahalenin etkisini oldukça artırmaktadır. Dolayısıyla, incelenen kural hakkın özünü zedeler nitelikte olduğundan, Anayasanın 13 ve 34. maddelerine aykırıdır. Bu nedenle ikinci fıkradaki, toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergahının tespitini öngören "*mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir*" ibaresinin iptali gerektiği düşüncesindeyim.

2. Denetlenen diğer kural; 2011 Sayılı Kanunun değişik 6. maddesinin dördüncü fıkrasıdır. Bu fıkrada, toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergahı hakkında sonradan yapılan değişikliklerin de ikinci fıkrada gösterilen yöntemle yapılacağı düzenlenmektedir. İkinci fıkradaki "*en büyük mülki amir tarafından belirlenir*" ibaresine ilişkin olarak açıkladığımız gerekçe, dördüncü fıkraya yönünden de geçerlidir. Güzergah değişikliği aynı yöntemle tabi tutulmakla, bu düzenleme de Anayasanın 13 ve 34. maddelerine aykırıdır.

3. 2011 Sayılı Kanunun 23. maddesinin (a) bendinde, "*10. madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden ...*" yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanuna aykırı sayılmaktadır. Bu maddede öngörülen kanuna aykırılık başlıbaşına bir müeyyide niteliğinde olmakla birlikte, bu durumda Kanunun ileriki maddelerinde toplantının zorla dağıtılması ve hapis cezası gibi maddi yaptırımlar da öngörülmektedir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri çoğu kez önceden belirlenen bir amaca uygun olarak düzenlenmektedir. Bu nedenle bu tür eylemler için yer ve güzergah belirlenmesinin istenilmesi, güvenliğin sağlanabilmesi için zorunlu görülebilir. Dolayısıyla bu tür eylemlere ilişkin olarak 10. maddede öngörülen düzenleyici kurala aykırı davranışın kanuna aykırılıkla sonuçlandırılmasında Anayasaya aykırı bir yön bulunmamaktadır. Buna karşın, kimi toplantı veya gösteri yürüyüşleri güncel bir soruna işaret etmek maksadıyla aynı gün içerisinde (sıcağı sıcağına) gerçekleştirilmelidir. Hatta bu tür durumlarda toplantının sonraya bırakılması, eylemin anlamsızlaşmasına veya etkisinin son derece azalmasına neden olabilmektedir. Bu nedenledir ki AİHM böyle hallerde barışçıl bir toplantı veya gösterinin

izin ya da önceden haber verme şartına uyulmasa dahi yapılabilmesi gerekliliğine işaret etmektedir (AİHM Bukta ve diğ./Macaristan, 17.7.2017, 25691/04, par. 36-38).

İncelenen kuralda, önceden haber verme imkanı olan eylemler ile niteliği gereği bildirimsiz yapılması gereken eylemler arasında bir ayırım yapılmaksızın, her ikisinin de kanuna aykırı sayılarak, gayri meşru eylem olarak nitelenip, Kanundaki diğer müeyyidelerin uygulanabilmesi yolunun açılması, toplantı ve gösteri yürüyüşünü yapma hakkının özünü zedelemektedir. Bu nedenle kural, Anayasanın 13 ve 34. maddelerine aykırıdır.

4. 2911 Sayılı Kanunun 23. maddesinin (d) bendinde; “6 ve 10. maddeler gereğince belirlenen yerler dışında” yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanuna aykırı sayılmaktadır.

Bu kural ile de 6. maddenin 2. fıkrasında belirtilen yöntemle ve mahallen en büyük mülki amiri tarafından belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılacak yerler dışındaki eylemler kanun dışı kabul edilmektedir. Yukarıda 6. maddenin ikinci fıkrası yönünden açıkladığım gerekçelerle, 23. maddenin (d) bendindeki (6) ibaresinin iptali gerektiğini düşünmekteyim.

Açıklanan gerekçelerle, 2911 Sayılı Kanunun 6529 sayılı Kanunla değişik 6. maddesinin ikinci fıkrasındaki “mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir” ibaresinin; değişik 6. maddesinin dördüncü fıkrasının; 23. maddesinin (a) bendindeki “10. madde hükümlerine uygun biçimde bildirim verilmeden ...” ibaresinin ve aynı maddenin (d) bendindeki “6 ve 10. maddeler gereğince belirlenen yerler dışında” ibaresinin iptali gerektiği görüşünde olduğumdan, çoğunluğun ret yönündeki görüşlerine katılmıyorum.

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Esas Sayısı : 2014/101
Karar Sayısı : 2017/142

KARŞIOY GEREKÇESİ

1) 6.10.1983 tarihli, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun; 22. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın ilgili maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle verilen iptal kararına aşağıda açıklanan gerekçelerle katılmamaktayız.

2) Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı mutlak bir hak olmayıp kanun ile sınırlandırılması mümkündür. Bu hak, Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen, “başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması” amacıyla sınırlandırılabilir.

3) Dava konusu ibareyle genel yollarda toplantı düzenlenmesi yasaklanmak suretiyle toplantı düzenleme hakkı sınırlandırılmıştır. Çoğunluk görüşünde de kabul edildiği üzere sınırlama, “başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması” meşru amacına dayanmaktadır. Bu yönüyle çoğunluk kararına katılmakla birlikte söz konusu sınırlamanın ölçülülüğü hususunda çoğunluk görüşünden ayrılmaktayız.

4) Dava konusu kuralda, genel yollarda toplantı yapılamayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla mahallin en büyük mülki amirince Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca toplantı alanları belirlenirken genel yolların toplantı alanı olarak gösterilmesi imkansızdır. Yasak, sadece toplantılara yönelik olup, gösteri yürüyüşlerine ilişkin değildir. Bu nedenle mahallin en büyük mülki idare amirince genel yolların gösteri yürüyüşü güzergahı olarak belirlenmesi mümkündür. Mahiyetleri itibariyle gösteri yürüyüşlerinin genel yollarla yapılması işin doğasından kaynaklanmaktadır.

5) Çoğunluk görüşüne göre, genel yol niteliği taşıyan bir yerde toplantı düzenlenmesinin trafiği aksatacak olmasının o yerin toplantıya kapatılmasını haklılaştırabilmesi için gündelik yaşamın "aşırı ve katlanılama-" derecede zorlaşması gerekmektedir; gündelik yaşamın etkilenme boyutuna yönelik herhangi bir değerlendirme yapma imkânı tanımayan itiraz konusu kural toplantı hakkına ölçsüz müdahale teşkil etmektedir. Bize göre itiraz konusu kuralla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahale ölçülülük ilkesine aykırılık oluşturmamaktadır.

6) Genel yolların asıl tahsis amacı yaya ve yolcu sirkülasyonunun sağlanması olup, buralarda toplantı düzenlenmesi halkın ulaşım hakkını zedeler. Maddenin gerekçesinden, kanun koyucunun genel yolları toplantı yeri olarak belirlenmesini yasaklamasının nedeninin trafik düzeninin aksatılmaması olduğu anlaşılmaktadır. Genel yollarda trafik düzeninin aksatılmadan da gösteri yürüyüşü düzenlenmesi mümkün olduğundan kanun koyucu, buraların gösteri yürüyüşü güzergahı olarak belirlenmesine yönelik herhangi bir yasak öngörmemiştir.

7) Genel yolların toplantı yeri olarak belirlenmesinin yasaklanması, toplantı düzenlenecek mekanları sınırlandıracağından toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale niteliği taşıdığı ileri sürülebilir. Genel yolların toplantı yeri olarak belirlenmesinin yasaklanması suretiyle hakka yapılan müdahalenin başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacına dayandığı ve meşru olduğu anlaşılmaktadır. Meşru amaca dayanan bu sınırlandırma Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü bulunması da ayrıca gerekmektedir. Sınırlandırma getirilen hakkın özüne dokunmayan ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olan genel yollarda gösteri yürüyüşü yapılmasına yasaklama getirmeyen sadece bu yollarda toplantı yapılmasını yasaklayan düzenleme, çoğunluk görüşünde ileri sürülen argümanların aksine Anayasa'ya uygun bulunmaktadır.

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL